

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

ნანახავსა

საქართველოს
საბჭოთაო



1916



თბილისი, № VII.

მოჭრილთათვის





გაფრინდა.



შინაარსი

I—გაფრინდა, — სურათი კაულბახისა	1
II—სურათი, — ლექსი კაკანა-ფშაველასა	3
III—მოგონებანი, სოფლის სკოლაში (შემდეგი), — გაბ- რეელ გოგუაძისა	4
IV—მწყერაობა, — დ. ელიაზიშვილისა	7
V—მაგრამ ეს ხმები... — ლექსი შამქრადასა	29
VI—* * , — ლექსი ხ. ვარდოშვილისა	30
VII—სამი ძმის არაკი, — სამეგრელოში ჩაწერილი ზღაპარ- ი იოსებ ყიფშიძის მიერ	31
VIII—რაშია ბედნიერება, — ზღაპარი თარგ. გიოსა ((გიორ- გი ლომთათიძისა)	37
IX—ძვირფას მოძმეს. გიორგი ლომთათიძის ხსოვნას, — ილია ნაკაშიძისა	44
X—არყის ხე, — ვაგნერისა, თარგმანი ივ. ელიაშვილისა	66
XI—აღმოსავლეთის სიბრძნე, — თარგმანი დ. ანთაძისა	57
XII—გასართობი, — შარადები და რებუსის ახსნა	64



სურათი

ქურმუხტ მთაზე
მწყემსი ქვაზე

ზის სალამურითა;

აქვითინებს
ფარულ სიმებს
დამტყვევებელ ხმითა.

**

დაუთვლელი
დენა ნელი
ცხერის ფარისა ტყესა

თეთრად ჰბურავს,
თითქოს ჰბურავს
ნისლის ძაძის ქსელსა.

**

ხრამი-ხრუმი,
ჩქამი-ჩქუმი
ფარას თავს დაპფრინავს.

იქვე მოღზე,
მხარ-თეძოზე
წევს მურია,— სძინავს.



კიკნა-ფშაველა





მოგონებანი

იოსებ

3

სოფლის სკოლაში.



ათენდა მეორე დღილა.—პირველი სექტემბერი იყო. მე კარგად მახსოვდა, რომ დღეს სკოლაში უნდა წავეყვანე მამას, და აღრეც ავდექი. რალაც გაუგებარ აღტაცებას განვიციდიდი; რამე კარგის მოლოდინში მიტაკავდა გული, თუმცა ერთი აზრი ხშირად მივლიდა თავში და მიბადებდა ექვებს.

— როდის იქნება შეგიყვანოთ სკოლაში და მოგიშოროთ... იქ გიჩვენებენ სეირს, იქ გასწავლიან ქკუას!— ასე მუ-

ქარით მეუბნებოდა ხოლმე დედა, როცა გავაჯავრებდი; სწორედ ეს სიტყვები იწვევდნენ ახლა ჩემში უსიამოვნო ექვებს, და ვეკითხებოდი ჩემ თავს:

— ვინ იცის, რა მომელის იქ?

საჩქაროდ ჩავიცვი ახალი წულები, გავასუფთავე და წყლით დავსველე ძველი შარვალი, რომ უფრო გაშავებულიყო და გაახლებულიყო, გამოვედი გარედ, მივიარ-მოვიარე ეზოში და ფრთხილად დავათვალიერე მაღალი ბაღახი. წინ ლამით (კვიმატ-დღეს) მამამ რამოდენიმეჯერ გაისროლა თოფი ავი სულების გასარეკად და, შესაძლოა, ერთი მათგანი კიდევ მოჰკლა-მეთქი,— ასე ვიფიქრე. სანამ მე ავი სულის ძე-



ბნაში ვიყავი გართული, დედა წასაღებ საგზალს მიმზადებდა, მამა კი ბელელში იყო და ჩემთვის წიგნებს არჩევდა (ბელელში ერთი თარო სავესე იყო ძმის ძველი წიგნებით).

შურით მიცქერდნენ პატარა დები.

— კი... შენ რა გიკირს—ჩაიპაკუნე ახალი წიგნები... ჩვენ კი ფეხ-შიშველი უნდა ვირბინოთ ამ ქვაში, —მეუბნებოდა ერთი.

— ჰო, აბა რა... ცივი მჰადი შენ ხომ არ გეკადრება: — ყველიანი კვერი უნდა მიირთვია... დიდი ბატონი ბრძანდები... გასკდი შენ, —გასკდი! მწყევლიდა მეორე.

მეც უფრო თავმომწონედ დავდიოდი, სულ სხვა ხმით ვლაპარაკობდი და მალლა ვიღებდი ფეხებს, რომ ყველას დაენახა ჩემი წიგნები.

— თითქო ხარებსაც გაეგოთ, რომ მე ვშორდებოდი, და შემომბლავლეს დანახვისთანავე.

— შვიდობით, ხარებო, შვიდობით... აწი ველარ მოგართმევ სუფსის ქალებს! — მივიძახე მე. ასე მეგონა—სადღაც შორს მივდიოდი სამუდამოდ!

როცა ყველაფერი მზად იყო, ორჯერ შემომაბრუნა დედამ მარჯვნივ, დამლოცა და მითხრა:

— დედაშვილობის გამჩენმა ბედნიერი ქნას, შვილო, აი დღე... ნუ მოგაკლოს ნიკი, ბეჯითობა და შეძლება; მოგანიკოს მისი წყალობა და დაგაწინაუროს ჩენდა სასიხარულოდ და ქვეყნის სასარგებლოდ...

ამის შემდეგ გავემგზავრეთ. ისეთ გრძნობას განვიცდიდი, თითქო საბოლოოდ ვეთხოვებოდი ყველაფერს, და გული მიჩვილდებოდა. თხის ტყავიდან შეკერილი, წიგნებით სავესე ძმის საწიგნე მეკიდა და შიგ ცხელი კვერაც მედო, ასე რომ მარცხენა ფერდი საშინლად მეწოდა, მაგრამ ამას უურადლებას როდი ვაქცევდი და ამაყად მივყვებოდი მამას; — კიდევ ვცდილობდი მეზობლების უურადლება მიმეპყრო და თავი მომეწონებინა... ყველაფრით მოწაფე ვიყავი, ასე რომ ძველი,



ვეებერთელა „რუსული“ ქუდიც მქონდა ყურებზე ჩამოკრული.

— კაცო, ერთი შეილი ხომ დაქარგე, და ამ პატარასაც ჰქარგავ? — ჰკითხა მამას ერთმა მეზობელმა, რომელიც დიდი წინააღმდეგი იყო სწავლის და დაქარგულად სთვლიდა ყველა იმათ, ვინც სკოლაში იყო მიცემული, მეტადრე ვინც ქალაქში სწავლობდა.

— ღმერთმა იცის, რა იქნება... მე ვფიქრობ კაცად გამოვიყვანო; დაქარგვა კი არ მსურს, — უცმაყოფილოდ უპასუხა მამამ, ჩუმად კი ასე ჩაილაპარაკა:

— დაქარგული, დაქცეული — შენი ოჯახია!

— კაცად გამოყვანა კარგი ამბავია — კარგი დაგემართოს, მაგრამ ნასწავლი კაცი ხომ მაინც დაქარგულია ჩვენთვის: იგი სოფელს აღარ ამოუდგება მხარში, თოხს აღარ აიღებს ხელში, — განაგრძო მეზობელმა. მაგრამ ეს შენიშვნა მამამ უპასუხოდ დასტოვა, და მოვუმატეთ ნაბიჯს.

— შენ მაგისტანა ლაპარაკს ყური არ დაუგდო; მარტო სწავლაზე უნდა ფიქრობდე დღე-ღამე, მეტი არაფერი საჯავრო არა გაქვს, — მითხრა მამამ: — ჩვენი საქმე ერთი მხრით ისე გამოდის, როგორც იგავშია ნათქვამი: „ყვეს თვალი არ ჰქონდა და წამწამს თხოულობდა“... ოჯახში ბევრი რამ გასაკირი გვაქვს. შენ სახლშიც ხარ საკირო, მაგრამ სწავლაზე მაინც უნდა ვიფიქროთ... ეცადე არ შეირცხვინო თავი, არ ათქმევინო მეზობლებს: „კი სწავლობდა რალაცას, მაგრამ ხეირო ვერ ჰქნა და ჩვენსავეთ ჰფუგნის ახლა ყანასო“... არ გაახარო მტერი... თუ სახლში დარჩენას და თოხით მუშაობას რამე შეეძლოს სასიკეთო, მაშინ სოფელში მშვიერი და გაკირვებული არ იქნებოდა... ხომ ხედავ, ჩვენი ნამუშევარი და ნაოფლარი სხვას შიამქვს? — ასე შელაპარაკებოდა მამა გზაში, მიაშობდა სხვა-და-სხვა მაგალითებს და მისურათებდა სოფლის ცხოვრების აუტანელ პირობებს, თითქო კდილობდა ღრმად ჩაენერგა ჩემში სიძულვილი მუშის მძიმე უღლისადმი და ამით გაეძ-



ლიერებინა ყურადღება და მისწრაფება უკეთესი მომავლისაკენ, რომელიც უსათუოდ სკოლის კარებიდან უნდა გამოოსულიყო.

სამი-ოთხი სოფელი უნდა გაგვევლო, სანამ სკოლამდი მივიდოდით, ასე რომ მე საკმაოდ დავიღალე. როცა მივუახლოვდით, ყვირილი და ხმაურობა მომესმა. სკოლა და სოფლის სამმართველო ერთად იყო მალლობზე წამომდგარი; სამმართველოს წინ ათიოდე კაცი დავინახე; შუაში იდგა ერთი ვინმე მოხუცი, ჩაძონძილი, ფეხშიშველა, სახე-გასისხლიანებული; სტიროდა და თანაც ყვიროდა:

— მნახეთ და დამიჯაბნიეთ საწყალი კაცი?.. სადაა ღვთის სამართალი, სადა?.. ოჯახი დამიქციეთ, გამიძარცვეთ, ცოლ-შვილი ამიტირეთ და ცემას რალას შემართლებით... ცემა როგორ ჰკადრეთ ჩემ თეთრ წვერს!

— გააჩერე მაი ენა—ნუ დაგიძვლებია... გალახვას ვინ დაგაჯერებს—სატუსალოში გაკრევენებ მაგ გამხმარ თავს!—უყვიროდა ვიღაც ჩოხიანი სამმართველოს აივნისდან.

იქვე ეწყუო ორი ქვაბი, თუნგი და დაფლეთილი საბნები. პატარა ხბოც ექირა თოკით ხელში მეხარკე თაყაია—„კუღამელას“, და ამ გარემოებამ ცოტაოდნად ამიხსნა საზარი სურათის მიზეზი.

მე ვერ წარმომედგინა, თუ წვერ-ულვაშიანი კაცის გალახვა შეიძლებოდა; აქ კი მოხუცს ვხედავდი გასისხლიანებულს და ბავშვივით ატირებულს; გაშეშებული ამოვეფიარე შეჩერებულ მამას და ვათვალისწინებდი ყველაფერს.

— ხომ ხედავ? ასეთია უსწავლელი კაცის ცხოვრება,— ისარგებლა შემთხვევით და მითხრა მამამ; იმის შეხედულობით, ეს სურათი საუკეთესოდ დამიმტკიცებდა სწავლის აუცილებელ საჭიროებას, მაგრამ მე იმან სწავლაც დამავიწყა და სკოლაც; მძიმე საწიგნესაც არ ვგრძნობდი.. სულ შორს იყო ჩემი აზრები, სულ სხვა ფიქრები მებადებოდა თავში; მომავლანდა ოქროპირ-შენაფის ნაამბობი, მეველეები, ქალბა-



ტონი, რომელმაც მამა შემიშინა, მებარკე თაყაია —
 ლაის* მიერ აწიოკებული და ატირებული ოჯახები ჩვენ სო-
 ფელში და სხვა; ყველა ეს და სხვაც ბევრი, ერთად შეგრო-
 ვილი, მისურათებდა კაცის ცხოვრებას, წვალებით და სიბნე-
 ლით საესეს.

— სწავლა გაანათებს საწყალი კაცის ცხოვრებას, — მო-
 მაგონდა მამის სიტყვები და მოვიხედე სკოლის შენობისაკენ,
 რომელიც ხუთი ფანჯრებით უცქერდა სამმართველოს, თით-
 ქო უნდოდა დაენახა და გაეგო ყველა ის, რაც იქ ხდებოდა.

— ნეტავი მოვევდე და მოვჩე ამდენ წვალებას, — მწა-
 რედ სტიროდა ის მოხუცი.

ასეთი შთაბეჭდილებით შევსდგი პირველად ფეხი სკო-
 ლაში.

როცა მამამ ჩააბარა ჩემი თავი მასწავლებელს და დამტო-
 ვა, მე ჩუმ-ჩუმად ტირილი დავიწყე; პირველად ვიგრძენი ასე-
 თი მარტობა; ავიტუზე კედელთან და მორცხვად ვათვალიე-
 რებდი სასწავლო ოთახს, სურათებს და მოთამაშე ბავშვებს.
 ორი-სამი ნაცნობი პირიც დავინახე, მაგრამ ჩემთვის იმათ არ
 ეცალათ — ხტოდნენ მაგიდებზე კვილ-ყვილით და, როგორც
 იტყვიან, „ცა ქუდად ჰქონდათ, მიწა ქალამნად“ უცნობნი
 კი შემომებევივნენ და სასაცილოდ აიგდეს ჩემი გამხმარი სა-
 წიგნე, რომელიც მუდმივ მეკიდა, თუმცა აჩენილი ალაგი
 უკვე მქონდა; ერთმა ბავშვმა დამიბრაბუნა საწიგნეზე და დაი-
 ძახა:

— აბა, მოდით, ბიჭებო, ნახეთ — რა ქეჩხო ჩამოუკიდია
 აგერ ამას!..

ქეჩხოიანო, აბა ერთი გამოდი — ვიკიდაოთ, თუ არ
 გეშინია...

— როგორ აბუზულა!.. წაართყით ერთი მაგას თავში...

— ღმერთმა დაგიფაროს... შერე იცით, ვინაა მაგის მამა?
 ასე ლაპარაკობდნენ ჩემს გარშემო.



— აბა ამისთანა წულები ხომ არ გაქვთ თქვენ? — ახალი წულების ეშხით დამეფარა საწიგნის ნაკლი და ამაყად გამოვსდგი ფეხი წინ. — მე კითხვა ვიცი, ციფრებიც მასწავლა გუშინ მამამ, — დაუმატე შთაბეჭდილების გასაძლიერებლად; მაგრამ ამ ჩემმა ცდამ სულ უნაყოფოდ ჩაიარა; პირიქით: უფრო აბუჩად ამიგდეს და მკვებარა ქოთან დამარქვეს.

დაირკა ზარი და მასწავლებელიც შემოვიდა; პირველდანი ახვისათანავე არ მომეწონა მე ის: მაღალი, გამზდარი, მხრებში წახრილი, საშინლად გაბურძენული, ლოყებ-ამოყრილი, ვიწრო ჩავარდნილ თვალებიანი, — არა მგონია, რომ ასეთი გარეგნობით ის ვისმეს მოსწონებოდა; პირიქით, — რაღაც საზიზღარი პირუტყვეული გამომეტყველება ხვდებოდა ყველას თვალში.

— ეს ყოფილა ცხოვრების განმანათლებელი, — ფიქრობდი მე და განვაგრძობდი ჯდომას, თუმცა ყველა ბავშვები იღგენ.

— შენ რად არ დგები? — შემომძახა მასწავლებელმა ისეთი ხმით, რომ მე ქრუანტელმა დამიარა ტანში.

— ადექი, ადექი, — ჩუმაღ მეუბნებოდნენ ბავშვები. პატარა მარომ, რომელიც ჩემთან იჯდა, ხელიც წამკრა, რომ ავმდგარიყავი; მეც წამოვდექი, მაგრამ არ ვიციოდი, რა უნდოდით ჩემგან და უაზროდ ვიხედებოდი გარშემო.

დაიწყო გაკვეთილი. მასწავლებელი „მეორეებთან“ მაცადინებოდა; რაღაც სურათი ეკიდა დაფაზე და იმის შესახებ ალაპარაკებდა რუსულად, ასე რომ მე ერთი სიტყვაც არ ჩესმოდა. ერთმა ბავშვმა ძლიერ გააჯავრა მასწავლებელი: თითქმის შთელი საათის განმავლობაში იმეორებდა ერთსა და იმავე სიტყვებს, მაგრამ ავიწყდებოდა და კარგად ვერ ამბობდა; გააფთრებული მასწავლებელი ყვიროდა, ხტოდა, სცემდა ორივე ხელებით საბრალოს ლოყებზე. მერე ცალკე გამოიყ



ვანა, წააქცია და წაღებით შესდგა ზურგზე... ბავშვს ცხელი რიდან სისხლი სდიოდა, მაგრამ ცრემლებს მაინც იკავებდა.

— Повтори еще!—ყვიროდა მასწავლებელი.

— Пораженные этимъ видѣніемъ, они затрепетали и побѣжали къ...—იწყებდა ბავშვი, მაგრამ ბოლო ყოველთვის ავიწყდებოდა... და კვლავ ცემა, კვლავ წიხლები. ბოლოს ველარ გაუძლო და აქვითინდა.

— ვაიმე, დედავ, რა ცოდვია!—უცებ ჩაილაპარაკა მარომ და აღრიალდა. იმას შეეც ავყუყუ.

— გარედ, ჩქარა!—დაგვიყვირა მასწავლებელმა და შემოგვანათა თვალები. გამოვარდით აივანზე და განვაგრძეთ ტირილი. „იქ გიჩვენებენ შენ სეირს, იქ გასწავლიან კკუას“, — მომაგონდა დედის მუქარა და ახლა გავიგე იმის მნიშვნელობა; ნახული „სეირი“ განუწყვეტლივ თვალწინ მდგა...

იმ დღეს მასწავლებელმა გამოგვიცხადა „ახლებს“ წიგნებისთვის ფული მოგვეტანა.

— მე, ბატონო, აგერ მაქვს წიგნები, — გაუბედავად ვუპასუხე მე და მივართვი წიგნებით გავსებული ქეჩხო. ამოიღო და დაათვალიერა. რა გინდა არ მქონდა საწიგნეში: „წმიდანების ცხოვრება“, „ქალ-ვაფიანი“, „ბერძნული გრამატიკა“ და სხვა, — რაც გარეგნობით მოსწონებოდა, ყველა ჩაეწყო მამას შიგ.

— წაიღე იქით... ხეალ მანეთი მოიტანე, ისე არ მოხვიდე... რა ნადირი რამ არის!—სთქვა და მომახალა წიგნები.

ასეთი იყო პირველი დღის შთაბეჭდილება სკოლაში.

სახლში რო დავბრუნდი, თავისუფლად ვიგრძენი თავი და გავმხიარულდი; დავრბოდი ეზოში, ავდიოდი ხეებზე და განუწყვეტლივ ვიმეორებდი:

— Пораженные этимъ видѣніемъ, они затрепетали и побѣжали къ первосвященнику....



— კოჩა-მამულიე, დღეს ისწავლე მაი რუსულა? — მკითხა გახარებულმა მამამ.

— ჰო... აბა დღემდე ხომ არ ვიცოდი, — თავმოწონედ ეუპასუხე მე.

— ყოჩაღ, კარგი გისწავლია... რას ნიშნავს მაი ქართულად? — აღარ მომეშვა მამა.

ამის კი არაფერი ვიცოდი. იძულებული გახდი და გამოვუტყდი:

— ამას სხვას ასწავლიდა და მეც დავიმეხსოვნე.

— მერე ამას ჰქვია, ბიჭო, ცოდნა? — ეწყინა მამას: — რა-ლაკას ამბობდე და თვითონაც არ იცოდე რას!

— მამა, ხვალ წიგნებისთვის მანეთი მოიტანეო, — გამომიცხადეს, — გამოვეცვალე მე ლაპარაკის საგანი.

— რა წიგნებია... წიგნების შეტი რა გაქვს შენ? — გაუკვირდა მამას.

— ის წიგნები არ ვარგაო.

— ვაიმე... დანა მკარი ვინცხამ ყელში! ბიჭო, ჩემი ქონება წიგნებში დაიხარჯა, და იგინიც არ ვარგაო?.. მერე მე ახლა სად ვიშოვო მანეთი? — ჯავრობდა მამა.

სკოლის მოგონებასთან ერთად მიდგებოდა თვალ წინ გასისხლიანებული ბავშვი... არ მინდოდა, რომ დილა აღრე დამდგარიყო.

ასე დაიწყო ჩემი მოწაფეობა.

—

თან-და-თან შევეჩვიე სკოლას. ცემა და სისხლის დენა თითქმის ყოველდღიური მოვლენა იყო იქ და არაფერს არაჩვეულებრივს არ წარმოადგენდა; ყველანიც შევეჩვიეთ, ასე რომ გულჩვილი მაროც მშვიდად ისმენდა ბავშვების ღრიალს. პირიქით, თუ რომელიმე დღე „უსერიოდ“ ჩაივლიდა, იმ დღის შთაბეჭდილება არ იყო სრული, და მეორე დღის მოლოდინში ვიყავით.

უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩვენი მასწავლებელი ბუღალი კაცი იყო, ასე რომ ყოველ დღე ახალ-ახალ „ნომრებს“ გვიჩვენებდა თავის „საქრემლო რეპერტუარიდან“: ხორბალზე დაჩოქება, წყბლით და სახაზავით ცემა, ჯინჯარით სუსხვა, მაკრატილით მახინჯად თავის კრეჭა, კედელზე თავით მიჯახება, ბავშვების შუბლით შეტაკება—ყველა ეს ჩვენ კიდევ გვართობდა, —რა თქმა უნდა, თუ თვითონ არ ვიღებდით „ნომერში“ მონაწილეობას. ყველაზე უფრო ეს „სეირი“ გვაკინებდა და მოგვწონდა: მასწავლებელი ორ დამნაშავე ბავშვს დააყენებდა პირის-პირ, გააწვდევინებდა გაშლილ მარჯვენა ხელებს და, თავის „კამანდრობით“ —ერთი-ორი, ერთი-ორი, —აცემინებდა ერთმანეთს ლოყებზე. ამ „სეირს“ უფრო დილით ვხედავდით, როცა ბავშვები დააგვიანებდნენ. მე კი ზამთარში თითქმის ყოველდღე ვაგვიანებდი, ასე რომ ამ „სეირში“ მუდმივ „წარმომადგენლად“ ვითვლებოდი და მშვენიერადაც გამოვევარჯიშდი ცემაში. ან კი როგორ შემეძლო არ დამეგვიანებინა? ერთი რომ —სკოლა შორს იყო და სულ აღმართში უნდა მეელო თოვლიან გზაზე; მეორე რომ — თავის დროზე ვერ წამოვიდოდი სახლიდან, რადგან მთელ ორ საათს მამა ფეხებზე მიცმევდა —მახვევდა ჩერებს, მიკრავდა და მიცმევდა ზემოდ დიდრონ ქალამნებს, რომ არ გავცივებულიყავი; ვცდილობდი გავპაროდი მამას, მაგრამ ეს შეუძლებელი იყო, —შუა გზა რომ მქონოდა გავლილი, მაინც დამეწეოდა და დამაბრუნებდა. თუ ვინმე, ჩემსავით დაგვიანებული, შემხვდებოდა გზაში, ასე მოვილაპარაკებდით:

— თუ მასწავლებელმა გვაკვინოს, მაგრად არ მცემო.

— კარგი... შენც ასე ქენი —კარგად მოიქნე ხელი, მაგრამ მსუბუქად დამარტყი. რაც უნდა მსუბუქად გვეცემა, მარცხენა ლოყა მაინც დალურჯებული და დასივებული გვქონდა, რადგან, მასწავლებლის ბრძანებით, ოცზე ნაკლებს ვერ გავარტყამდით ერთმანეთს, და ეს საკმარისზე მეტიც იყო.



ტკივილს ადვილად ვიტანდი, მხოლოდ სირცხვილი მაწუხებდა. უფრო კი მაროსი მრცხვენოდა. — უპ, საწყალი... როგორ ვაუწითლებიათ ლოყა! — მიბრალებდა მარო, და ეს შებრალება უფრო მამკიცრებდა და მიკლავდა გულს.

— სრულებითაც არ მტკივა... ამისთანა ხუთჯერ რომ მცემონ, იგიც არაფერია..

აბა იმას შეხედე, როგორ ვცემე, — ვითომ თავს ვიწონებდი, თუმცა კი ვგრძნობდი, რომ გალახულის თავმოძვრება არაფრად არ ღირდა.

მარო ერთად-ერთი ქალი იყო მთელ სასწავლებელში; პაწაწკინა, შავ თვალ-წარბა, მხრებზე დაყრილ გიჟრის თმებით, კოხტად მოართული, კოპწია, ცქრიალა და კისკისა, ბეჯითი, კეთილი და ალერსიანი — ასეთი იყო იგი, და ყველასაც უყვარდა, უფრო კი მე: პირველ დღიდანვე დამებადა რაღაც თბილი გრძნობა მაროსადმი და სიხარულით მიედიოდნი სკოლაში, რომ ის მენახა. მაროც სხვებში მე მარჩევდა, რადგან ყველაზე უკეთესად ვსწავლობდი, და სულ ჩემთან თამაშობდა; ხშირად მადღევედა ხოლმე შეპარს და ბლითის ნატეხს. მეც ვპარავდი დედას ბროწეულებს და ვაქმევდი იმას. ერთხელ სახლში, როცა მამა არ იყო, ასე განვატახადე:

— როცა ვავიზრდები, მარო უნდა მოვიყვანო შინ... იგი გამიკეთებს სადილს.

— არ ვაბედო, ბიჭო, ამის თქმა მეტი... რომ ვაიგოს მამა მისმა, სად მიხვალ მაშინ?.. ვაიმე, ღმერთო, ნუ მიზამ საშინელს! — გაჯავრდა დედა.

— მერე რა... ვინაა იმის მამა, რომ მე გამლაბოს?

— ვინაა და მამასახლისი: სოფლის ბატონია ის კაცი... უნდა — გაგლახავს, უნდა — სატუსალოში ჩავსვამს, — შემაშინა დედამ.

ამის შემდეგ უფრო მორიდებით ვექცეოდი მაროს.

მიმცა თუ არა მამამ სკოლაში, დებს უფრო მეტად ვიდრე დადგათ, რადგან შინაურ საქმეებში მე ნაკლებად ვღებულობდი მონაწილეობას; ეს გარემოება ძალიან აჯავრებდა დებს.

— შენ რა გიკირს?... დასვენებული ხარ, მთელი დღე თამაშობ... შენი საქმე ჩვენ გვაწევს ზურგზე... მარტო წიგნის პურტყული გეყოფა ყველაფრად?—მეუბნებოდნენ უფროსი დები.

— აბა თქვენ ხომ არ გინდოდათ სკოლაში შესვლა? თქვენი საქმე ცოცხი და ნემსია, —ვაჯავრებდი ხოლმე მე, და ამ გაჯავრებას ხშირად ჩემი გალახვა მოჰყვებოდა.

პატარა დებთან თითქმის ყოველ დილას ჩხუბი და ალიაქოთი მქონდა. ჯერ კიდევ კარგად გათენებულიც არ იქნებოდა, რომ მე და დედა ვდგებოდით. მე სკოლაში წასასვლელად ვემზადებოდი; დედა ცეცხლს აჩაღებდა, რომ ჩემთვის კვერი გამოეცხო; მე შიშით ვიციკირებოდი ტახტისაკენ. სანამ კვერი გამოცხვებოდა, ყველა დებს ღრმად ეძინათ, მაგრამ, როცა მე ჰამას მივადგებოდი, ჯერ ერთი წამოჰყოფდა თავს, მერე მეორე, მესამე და ყველანი შემოჰყვირებდნენ დედას ტირილით:

— დედა, მშია!

— ახლა წამოდექით?... ჩაწექით ჩქარა!—ვყვიროდი მე გაცეცხლებული.

— კი... შენ თბილ კვერს მიიღებოდე და ჩვენ ვიძინოთ?

— აგია ჩემი სადილი... თქვენ ხომ შინ ჰყრიხართ! სჭამეთ, სანამ გასკდეთ!

თუ დედა სახლიდან საქმეზე იყო გამოსული, ჩვენი კამათი თავდებოდა იმით, რომ მე კვერის ნამცეციც არ მრჩებოდა ხელში—სულ მართმევდნენ; მეც სამაგიეროდ ყველას ავალრიალებდი და მშვიერი მივრბოდი სკოლისაკენ... მალე მივიღე ახალი „თანამდებობა“, რომელმაც დების უფროსად გამხადა: დედამ დამავალა—ყველას, გარდა სულ უმცროსისა,

წერა-კითხვა ისწავლეო; თუმცა არც მე ვიყავი დიდძალი წიგნობარი, მაგრამ მაინც სიხარულით დავსთანხმდი; მოვეუჯღინე დები ერთ დაფლეთილ „დედა-ენას“, მეც მოვეუჯექი და თითოს დღეში ორჯელ მაინც ვცემდი; ყველანი უცქერდნენ ცემას, როგორც ჯეროვან და სწავლასთან ერთად აუცილებელ საკიროებას... გავხდი თუ არა მასწავლებელი, დები უფრო მორიდებით შეპყრობოდნენ და კიდევ ეშინოდათ ჩემი.

მომეტებული ყურადღებით და სიფრთხილით უცქერდა მამა ჩემ მოწაფეობას. საკმაოდ იცოდა მაგალითები, რომ სკოლაში ბევრი ყოფილან და ბოლოს წერა-კითხვა არ სკოდნიათ. ჩემგან კი წერა-კითხვის ცოდნაც არ იყო საკმარისი: უსათუოდ სახელოვანი კაცი უნდა გამოვსულიყავი,—ასე უნდოდა მამას.

— სკოლაში მარტო სიარულს არ ჰქვია საქმე, თუ კაცმა არ ისწავლა... მაგრამ სწავლასაც ანგარიში აქვს: თუ კაცი ძლივ-ძლიობით, საშუალოდ სწავლობს, აგიც არაა დიდი ხიერი... პირველი უნდა იყო, პირველი სწავლაში... აბა რა გაქვს მეტი საქმე,!—გაჯავრებით მეტყოდა ხოლმე მამა ხშირად.—რომ არ ივარგო, ჩემი ხელით მოგკლავ!

ვთქვამს დღეს, თუ სკოლიდან მოცემულ წლიურ მოწმობაში, ჩემდა საუბედუროდ, „ოთხი“ გამოერეოდა:—სულ „ხუთები“ უნდა ყოფილიყო... აბა ნიშნები მამამ ხომ კარგად იცოდა: პირველი მასწავლებელი ჩემი „ციფრებში“ იგი იყო! მეტი თუ არა, თვეში ორჯელ მაინც მოდიოდა მასწავლებელთან ჩემ შესახებ საკითხავად; მასწავლებლის პასუხი ყოველთვის ერთი და იგივე იყო—ძალიან კარგად სწავლობსო; მაგრამ მამა აუცილებლად დაუმატებდა:

— ტყავს გავაძრობ, ხეზე ჩამოვკიდებ თოკით, რომ არ ისწავლოს!

ერუანტელი დამივლიდა ხოლმე ტანში, როცა ზამთრის დღეში, გაკვეთილის დროს, შემოაღებდა კარებს და შემოვიდოდა სასწავლო ოთახში მამა.



არც ვაკვეთილების შემდეგ ვიყავი თავისუფალი და მშვიდობიანი. რუნველყოფილი მამის წყებლისაგან: ხშირად დამიხედებოდა ხოლმე ჩასაფრული გზაში, როცა სახლში მოვდიოდი, და, თუ ცელქობაში და ქიდაობაში დამიქერდა, — იქვე, მაროსა და სხვა ამხანაგების თვალ-წინ, საშინლად გამწკებლიდა.

როგორ შემეძლო სადილის შემდეგ საღამო სათამაშოდ წავსულიყავი: — უსათუოდ მამასთან უნდა შემეშავნა საღამომდე და მუშაობის დროს ანგარიში მიმეცა, თუ რა ვისწავლე დღეს; თუ ზებირად წავიკითხავდი ქართულ ლექსებს, მამა უკმაყოფილო რჩებოდა და შეუბნებოდა:

— აი რა სწავლაა? ლექსები რაშტიელამაც ბევრი იცის, მაგრამ გამოსადეგი კაცი მაინც არაა: იმისთანა ზარბაცი და მუქთა-მქამელა მთელ ქვეყანაზე არ მოიძებნება (რაშტიელი იყო მოზუცი გლეხი, კარგი მელექსე).

მარტო აკაკის „ყანა“ მოსწონდა მამის და ხშირადც მაკითხვინებდა იმას, როცა პატარა თოხით ვეხმარებოდი ყანაში გაზაფხულზე.

— ხედავ, როგორ გაუგია ნასწავლ კაცს ჩვენი ცხოვრება... რა მშვენივრად გამოუგონია საჩვენო ლექსი! — უკვირდა მამას.

გაბრიელ გოგუაძე.

(დასასრული იქნება)



მ ლ ყ ე რ ა ო ზ ა

(მოკანება).



ილით ადრე გამოვიღვიძე... ზაფხულის მშვენიერი დილა იყო... ცაზე მსუბუქად მისცურავდა ცხრა-თვალა მზე და თავის ოქროსფერ სხივებს უბვად აფრქვევდა არე-მიდამოს... ბალ-ვენახებიდან ჩიტუნების სასიამოვნო ყრიაშული და შორეულ მინდვრებიდან მწყურების გმირული „ქვით-კირო“ მოისმოდა.

კარგ გუნებაზე ვიყავი. ბუნების სიდიადეს ჩემს გულში რაღაცა სიხარული ჩაესახა... მსწრაფლ მივირბინე ჩვენს ახლო მოჩქრიალე მდინარესთან და ცრემლივით წმინდა ცივი წყლით ხელ-პირი დავიბანე.

იმ დღეს მე და ჩემი რამდენიმე ამხანაგი სამწყურაოდ წასვლას ვაპირებდით. წინა დღით მოვილაპარაკეთ ამის შესახებ და მოკმედების გეგმაც შევიმუშავეთ.

რამდენიმე წუთის შემდეგ უკვე ჩემი ამხანაგის, ჩიტოს, სახლთან ვიდექი და ვუყვიროდი. ჩიტომ არ დაახანა... ჩამოიფხატა თავზე ჩაღის უშველებელი ქუდი და სახე-გაბრწყინებული, თავ-კობალა ჯოხით ხელში გარედ გამოვიდა. მივესალმეთ ერთმანეთს და ორივენი მესამე ამხანაგ იასონისაკენ გავემგზავრეთ. იასონი სრულიად გამზადებული და-



გვიხვდა. ხელში კომპალი ეჭირა და გვერდზე აბჯობდა. გადაკიდებული, რომელშიაც ორი პური და ერთი დიდი ნაქერი ყველი ჩაელაგებინა. ყველანი მეოთხე ამხანაგ ვასოს კარებს მივადექით; ისიც გამოვიხმეთ და მხიარულად გზას გაუდექით.

ჩვენს ჩრდილიან ორლობეშივე გავაბით სიმღერა... იასონი კაი მომღერალი იყო... შესძახა სასიამოვნო ხმაზე ურმული და ლექსი ჩააწყვიტა:

„გასწიე, ხარო, გასწიე;
საცაა გათენდებაო;
აღმოსავლეთი გვიცინის,
ბნელ წყვდიადს სული ზღებოა“.

რიგ-რიგად ხან ერთი შემოსძახებდა, ხან მეორე. სუყველა გახარებული ვიყავით... სიმღერითა და სიცილ კისკისით გავცილდით ორლობეს და გავედით მინდვრად, სადაც ოქროს ფერი ყანები ზღვასავით ღელავდნენ. ბევრგან ყანა უკვე მოცელილი იყო და ძნებისა და ბულუღების უშველვებელი ზვინები იდგა.

— აბა, ბიჭებო, ახლა კი ბურთი და მოედანი ჩვენია! — ხელს ვინ შეგვიშლის: ხან ერთს ნაწვერალს ვეწვიოთ, ხან მეორეს. ჩვენს იღბლად შეველვები დღეს ჩვენებიანთ ივანესა ჰყავს დაპატივებული ნათლობაში, — სთქვა იასონმა და სიამოვნების ნიშნად შეხტა და შეითამაშა.

— როგორ გგონიათ, ბიჭებო, ვინ უფრო ბევრ მწყერს დაიჭერს, ჰა?... წუხელის სიზმარში ვნახე, რომ მთელი უბე მწყურებით მქონდა სავსე და სახლში ძლივს მივდიოდი იმათი სიმძიმით. მგონია დღეს ამისრულდება ის სიზმარი, — სასოებითა და პირზე ღიმილით წამოიძახა ვასომ.

— ეჰ, ძამია, მგონია საქმე გამოგლევია, რომ სიზმრებს ასდევ, — უბასუხა ჩიტომ ვასოს. — მართალია — სიზმარში ბევრი მწყერი დაგიჭერია, მაგრამ ისიც ხომ იცი, რომ სიზმარს ყვე-



ლანი უკულმა ხსნიან ხოლმე. სიზმარში რომ ბევრნი მწყერობენ დაგიქერია, ცხადად სულ ცოტას დაიქერ... მე კი... ხომ ჰხედავ ამ კომბალს: ისეთი მარჯვეა, რომ ერთი მწყერაც ვერ წაუტყა. დარწმუნებული ვარ, რომ უბე-გავსებული დავ ბრუნდები სახლში...

— კმარა, კმარა ტრაბახი, — ვუთხარი მე. — ბიკობა მაშინ შეგვეტყობათ, როდესაც სახლში დაებრუნდებით. მაშინ დავთვალათ, ვის უფრო მეტი მწყერი ეყოლება დაქერილი

ასეთ ლაპარაკში ვიყავით გართული, როდესაც წინა-რაღაცა ჩრდილმა გადაგვიარა. ავიხედეთ მალლა და დავინახეთ ალალი*), რომელმაც სიხარული გაგვიორკეცა და ყველა ერთხმად აგვაყვირა „ალალ-ალალ“, „ალალ-ალალ“! — ვყვიროდით გიყებივით და მივრბოდით ნაწვევლისაკენ, რომელიც ახლად მოფარცხული იყო. იქ მწყერები ბლომად გვეგულებოდა. ალალიც აგვედევნა. გავრბოდით ჯოხების ტრიალითა და ქრიაშულით; ხან ერთ ძნას ვეწვევოდით და ვუტყაპუნებდით, ხან მეორეს.

— არიქა, ბიკებო, აქეთ, აქეთ: ჩოჩოროი, ჩოჩოროი! — შეჰყვირა ჩიტომ, რომელიც უკვე კარგად დაგვეშორებოდა და ერთ ძნას ჯოხით უჩხიკინებდა... ყველა იქით გავქანდით. ამ დროს შეიფთქრიალა მწყერმა და ფრთების ნელი ფარფატით, თითქმის მიწაზე გაკრულმა გასწია იქვე ახლო მდგომ ყანისაკენ. ალალმა თვალი მოჰკრა, შეიკუმშა და ელვის სისწრაფით დაექანა მწყერისაკენ. მწყერს შეეშინდა და უცებ ყანაში ჩაეშვა. ვეძგერეთ იმ ადგილს, სადაც მწყერი დაეცა. ბევრი ვეძებეთ, ბევრი ვირბინეთ, ვიძახეთ „ალალ-ალალ“, მაგრამ მწყერის კვალს ვეღარ მივაგენით.

*) ალალი — ხორცის მკამელი ფრინველია, რომლის წყალობითაც სოფლის ბიკები ბლომა მწყერებს იჭერენ. ალალმა თუ თვალი მოჰკრა მალიდან მწყერს, დაეშვება ისარივით ფრინველის მოსატაცებლად. მწყერი, შიშისაგან გულ-გახეთქილი, მაშინვე ძირს ვარდება. იმის დაქერა შემდეგ ადვილი ხდება.



— ჰეი, ი სახე ძალლი, — დედა მწყერი იქნებოდეს ვაჰქრა, და! — სთქვა გულ-ნატყენმა ვასომ. — მაგრამ ფიქრი არ არის, ამხანაგებო: იმ ძნებში კიდევ ბევრია; წავიდეთ, წავიდეთ.

ყველანი კვლავ ძნებისაკენ გავექანებით.

ატყდა ჯოხების ტრიალი და ტრიაშული. ალალი ისევ თავზე დაგვტრიალებდა. ბარე სამჯერ კიდევ წამოვაფრინეთ მწყურები, მაგრამ დაქერით კი ერთიც ვერ დავიჭირეთ. ყველა — დედა-მწყურები გამოდგა. ცოტა არ იყოს გული გაგვიტყდა და ძველ აღფრთოვანებას როგორღაც ფერი გაუცვდა.

— ბიჭებო, თავი დავანებოთ ამ ყანას: სულ ერთია — ვერაფერს გავხდებით; სჯობია კორკოტას*) ყანაში წავიდეთ. გუშინა მკიდნენ; ნახევარი უკვე მომკილია, ნახევარი კი ისევა სდგას... ხომ გაიგონეთ — ერთმა მომკალმა რა სთქვა გუშინ სალამოს, რომ კორკოტას ყანა მწყურის ჩოჩრებით სავსეაო, ფეხი ვერ ავუქციეთო. დღეს კვირა დღეა, მკა შეჩერებულია; მე ვიცი არავინ დავიშალოს. აბა, მაშ წავიდეთ, ნულარ ვიცდით, — სთქვა იასონმა და „ალალ-ალალ“-ის ყვირლით პირველმა მოუსვა დასახელებულ ყანისაკენ.

— იასონი მართალია, მართალი, ამხანაგებო; იქ ბევრი მწყურები იცის; მერე კორკოტაც ვერა გენახავს. დღეს ჩვენებიანთ ივანეს რომ ნათლობა აქვს, ისიც მეველეებთან ერთად, მგონია, იქა ჰყავს დაპატივებული, — შეჰყვირა ჩიტომ და გაედევნა იასონას. დანარჩენნიც იმათ კვალს გავყევით. არც ალალი გეშორდებოდა: სწრაფი სრიალით თავზე დაგვტრიალებდა და თავის მომავალ საკბილოს მომლოდინე გაფაციცებით თვალებს აქყეტდა...

ჰაააი, ალალ-ალალ, ალააალ!.. არიქა, ბიჭებო, მხარი მხარს მივცეთ, ჩემწყურივდეთ, ყანას დავყვეთ ერთად და ნაწვერალზე ვავიდეთ! რაც ამ ყანაში მწყურების ჩოჩრებია, სულ

*) კორკოტა მეტი სახელი იყო ერთი გლეხისა.



წავართვა და გაქროლა კარგა შორს მდგომ კაქროს მხარესკენ, სადაც მის ჩრდილში არხეინად ქამას დაუწყებდა მწყურის გემრიელ ხორცსა..

თითქმის ყველამ სამ-სამი, ოთხ-ოთხი ჩოჩორი დავიკირეთ იმ ერთი ძნის წყალობით, მაგრამ დასვენებაზე არავინა ფიქრობდა; კვლავ დავიწყეთ ალაღ-ალაღის ყვირილი და ახლა შემდეგ ძნისაკენ გავემართენით.

— ბიჭებო, ი ვინ არის გამწარებული, რომ გამორბის ჩვენსკენ?—წამოიძახა უცებ ვასომ და შეჩერდა.

ჩვენც ყველამ შევაჩერეთ ჩვენი ქრიაშული და მომავალ გლეხს ყურება დავუწყეთ.

— ვაიმე, ბიჭებო, ეგ მგონი კორკოტა უნდა იყოს; არიქა თავს ვუშველოთ!—შეჰყვირა იასონმა და გაქცევა დააპირა.

— მგონი კი არა, ამხანაგებო, ნამდვილად ის არის. მაგრამ გაქცევას ისა სჯობია—აქ გავჩერდეთ, თორემ მე რომ მაგის ამბავი ვიცო, სალამოზე ჩვენებთან მივა და დაგვაბეზღებს; მაშინ უფრო ცუდი დღე დაგვადგება,—ფუთხარი ამხანაგებს; თუმცა, სწორე გითხრათ, მეც არა ნაკლები შიშის ქარი მივლიდა ტანში.

ასეთ ლაპარაკ-მსჯელობაში ვიყავით, რომ კორკოტა რამდენიმედ მოგვიახლოვდა და იქიდანვე შემოგვძახა:—მოითმანეთ, მოითმინეთ, ვაებატონებო, საქმე მაქვსო!

ჩვენც რას ვიზამდით: გავჩერდით და სულ-განაბული განაჩენს მოველოდით.

კორკოტა მოგვიახლოვდა, ხმის-ამოუღებლივ ჩამოგვიარა ყველას, მოგვხადა ქუდები, ამოიღო ილლიის ქვეშ და შემდეგ მოგვიღერა რა სახრე, შემოგვიტია: წამოდით ამ საათში და ი ძნა, როგორც იყო, ისევე დამიდგით, თორემ შავ დღეს დაგაყენებთო!—და გადადგა ნაბიჯი გაფანტულ ძნის კონებისაკენ. ჩვენ ხმის-ამოუღებლივ უკან გავყევით... შეუდევით ახალ, მაგრამ ახლა კი ჩვენთვის არა-სასიამოვნო მუ-



შაობას. რამდენიმე წუთის შემდეგ ზვინი ისევ თავის ადგილზე იდგა.

— ახლა მიბრძანდით სახლში და ნახავთ, რა დღე დაგადგებათ; ხომ არა გგონიათ თქვენმა ონაერობამ მუქთად ჩაგიაროთ: ნახავთ, თუ თქვენს მშობლებს არ გადავახდევინებ წანახდენს... არა, თქვე უსინიდისოებო, რომ შემდგარხართ და ლეწავთ მა თავთავსა, რასა ჰფიქრობთ და? მთელი წელიწადი ზღვის ოდენა ოფლი მაგაზე დამიღვრია, შეილსავეით მომივლია, რომ წლის სარჩო მომეწია, და თქვენ კი ყოველივეს სათამაშოდ გაგიხდიათ და მიოხრებთ. დამაცადეთ, დამაცადეთო, — სთქვა და პირი იქცია სახლისაკენ.

თუმც მას შემდეგ, ძნა რომ თავის ალაგას დავდგით, გვეგონა, რომ კორკოტა ყველაფერს გვაპატიებდა, მაგრამ შენც არ მომიკვდე: ჩვენმა ხვეწნა-მუღარამ ვერ გასკრა, თუმც ყველანი ერთად ვეფიცებოდით ღმერთს, ხატებსა და ჯვრებს, რომელნიც კი ჩვენს ახლო-მახლო მიდამოებში გვევლებოდა.

კარგა მანძილზე ვღიეთ კორკოტას ასეთი ხვეწნა-მუღარით, და რაკი დავრწმუნდით, რომ ამით არაფერი გამოვიდოდა, ჩამოვრჩით, გზა გადაუხვიეთ და ქალებს დავყევით.

შეუდექით მსჯელობას, თუ როგორ გვეშველა ჩვენ გასაქირისათვის. ჯერ-ერთი — სახლში უქუდოები როგორ მივიდოდით: ვინც გენახავდა — რას გვეტყოდა. და მეორე, — კორკოტას რომ მართლა დავებუზღებინეთ, ხომ კარგი დღე არ დავადგებოდა.

— ამხანაგებო, ჩემი მოკლე ჭკვით ერთ რამეს გეტყვით, — გვითხრა იასონმა: — მოდი, საღამომდე ამ ქალაში ვიყოთ და როდესაც დაბინდდება, სახლებისაკენ გავწიოთ; ბინდში ვერაფერს შეგვატყობს, რომ უქუდოები ვართ. ე პური და ყველი ხომ გვაქვს: როგორმე ვიმყოფინებთ. ასე არა სჯობია, ჩიტო?



— შენცა სთქვი, რალა!.. სადილად რომ სახლში არ მივიდე, დედა-ჩემმა მგონი მთელი უბანი გადააბრუნოს: საღვაჭრა ჩემი ჩიტუნიაო.

— მართალი ხარ, ჩიტო, მართალი! — სთქვა ვასომ: — მეც რომ არ მივიდე სახლში, ჩვენები ძებნას დამიწყებენ.

— რაც იქნება, იქნება, ამხანაგებო: როგორმე ფარულად მივიდეთ სახლში. მე, მაგალითად, ბაღში გადავალ; იქიდან ბოსლის ყავარში აეძვრები; შემდეგ აივანში ჩავეშვები, და მითომ არსადა ვყოფილვარ, შევალ სახლში. თქვენც ასე მოიქეცით როგორმე და ჩვენები უქულობას ვერ შეგვატყობენ. მხოლოდ ხვალ და ზეგ კი ველარ შევძლებთ დაფარვას, უქულობას შეგვატყობენ. მოდით, ამხანაგებო, ახლა სწორედ ამის შესახებ მოვილაპარაკოთ და გადავწყვიტოთ, რა გზით დავაძროთ ქულები ი კორკოტასა.

— მართალია, მართალი, — დამეთანხმნენ ყველანი.

ნელ-ნელა მივიდიოდით მწვანედ აფურჩქნულ ქალებში და სულ ჩვენ ქულებზე და ჩვენ მდგომარეობაზე ვლაპარაკობდით. ვერ იქნა და ვერ გადავწყვიტეთ, რით გვეშველა ჩვენს უბედურობისათვის. ზოგმა ერთი აზრი გამოსთქვა, ზოგმა მეორე, მაგრამ საერთო გარდაწყვეტილება კი არსადა სჩანდა.

კარგა დრომ განვლო; სადილობაც მოახლოვებული იყო... ქალები უკან ჩამოგვრჩნენ და ახლა მინდვრად მივიდიოდით; თუმცა გზაზე ბევრი ყანა-ნაწვერლები გვხვდებოდნენ, მაგრამ იმათი დარდი ვილასა ჰქონდა. ი დაქერილი მწყურებიც არც თუ დიდი სიამოვნებით მოგვეყავდა სახლში.

სოფელს რომ მივადექით და დიდს ორლობეში ფეხი შევდგით, შიში გაგვიორკვედა, კანკალმა აგვიტანა; ფეიქრობდით: ვაი თუ კორკოტამ უკვე კიდევაც გადასცა ჩვენებს ყველაფერიო.

მაგრამ რას ვიზამდით... ასე იყო, თუ ისე, სახლში მინც უნდა მივსულიყავით.

ჩვენს უბანს რომ მიეუახლოვდით, ორღობეში მდებარე ერთ დიდ კაკლის ქვეშ შეეჩერდით და გამოთხოვებისას გადაწყვიტეთ, რომ იმავე დღეს საღამოთი კვლავ შევკრებილიყავით, და თუ ჯერ კორკოტას ჩვენებისთვის არაფერი ექნებოდა ნათქვამი, მოგველაპარაკნა ჩვენ ვარამზე, მისთვის ქუდები როგორმე გამოგვერთმია და გვეთხოვა პატიება.

— აბა მაშ ასე, გამარჯვებით,— ვუთხარი და ჩუმის ნაბიჯით ჩვენ ბალისაკენ გავწიე.

— მაგრე, მაგრე,— დაადასტურა ყველამ და ნელის ნაბიჯით თავ-თავიანთ სახლებისაკენ გასწიეს.

საღამოს სიომ დაჰბერა; მზის უკანასკნელი სხივები, გამოთხოვების ნიშნად, არემარეს გულ-მკერდს უკოცნიდნენ. ბალ-ვენახებიდან ფრინველთა სასიამოვნო იმ დღის უკანასკნელი ყრიაშული მოისმოდა, უბნებიდან კი— ხმაურობა-ყვირილი ბავშვებისა, რომელნიც, ალბად, სათამაშოდ ემზადებოდნენ.

დილანდელ მწყერაობის გმირები კი, ყველა ერთად შეკრებილნი, მოწყენილნი ვისხედით იმავე კაკლის ხის ქვეშ, სადაც გამოვეთხოვეთ ერთმანეთს და ვფიქრობდით ჩვენ გაქირვებაზე. საღამოს თანდათან მოახლოვება ნელ-ნელა შიშს გვიორკვებდა: დარწმუნებული ვიყავით, რომ კორკოტა საცაა მოვიდოდა ჩვენ მშობლებთან და ყველაფერს უამბობდა.

— რას გავჩუმებულვართ, ბიჭებო?— დავარღვიე სიჩუმე:— უნდა რამე ვილონოთ, თორემ ასე არ ივარგებს. იცით, რას გეტყვით: მოდი ყველანი ერთად მივიდეთ კორკოტასთან, გამოვიხმოთ მისი ცოლი თეკლე და იმას შევუხვეწოთ, როგორმე ქუდები დაგვიბრუნოს. ის კაი დედაკაცია: შევებრალებით და თხოვნას შეგვისრულებს.

— ეგ მართალია, ძმაო,— მომიგო ჩიტომ:— ქუდები შეიძლება დაგვიბრუნოს, მაგრამ კორკოტა თავისას მაინც არ



საქართველოს
კულტურის

დაიშლის და დაგვაბეზღებს. სჯობია ისევ თითონ ვინახულოთ და მასთან გავაწყოთ საქმე.

— გაწყობით კი გავაწყოთ, მაგრამ ვაი თუ არ შეისმინოს ჩვენი ხევეწნა და გვიფრინოს, — სთქვა დაღონებულმა იასონამ.

— იცით რა გითხრათ, — ახლა ვასომ წამოიძახა, — მგონია ჩემმა აზრმა გასქრას. აგერ, ჰხედავთ, მარდახა ურია მოდის საწვრიმალოთი. მოდი თითო-ოროლა გროში გამოვილოთ, თამბაქო ვიყიდოთ და კორკოტას წაულოთ. მას, ხომ იცით, თამბაქოს წვევა ძაან უყვარს. მიუტანოთ და შევეხვეწოთ კიდევ, რომ გვაპატიოს; მივცეთ სიტყვა, რომ მის ყანას თავის დღეში აღარ გავეკარებით. მგონია შეგვიბრალებს და გვაპატიებს. მართლა ქვის გული ხომ არა აქვს: ისიც აღაბიანია.

ეს აზრი ყველას მოგვეწონა. თქმა და შესრულება ერთი იყო. ვაგქანდით მარდახასაკენ, ვიყიდეთ თამბაქო და ჩქარი ნაბიჯით კორკოტას სახლისაკენ გავწიეთ. როცა მიუახლოვდით, ცოტა არ იყოს, რაღაც შიში შეგვეპარა და სიარულს მოუკელით. შემდეგ შორი-ახლოს გავჩერდით და ერთმანეთს ვებვეწებოდით, რომ რომელსამე ჩვენგანს პირველს დაეძახნა თეკლესათვის და შემდეგ, იმის საშუალებით, კორკოტაც გამოგვეხმო. პირდაპირ კორკოტას გამოძახებას აბა ვინ გაჰბედავდა!..

ასეთ მდგომარეობაში ვიყავით, რომ თვალი მოვკარით კორკოტას, რომელიც იქვე სახლის გვერდზე მიდგმულ საბძლიდან რაღაცა ჯოხით ხელში გარედ გამოვიდა. ჩვენ შეგვეშინდა და კინილამ უკან გამოებრუნდით, მაგრამ შემდეგ მოვიკრიბეთ გამბედაობა და რამდენიმე ნაბიჯი წინ გადავდგით. ჯერ ხმა არავეის ამოგველო, რომ კორკოტამ შეგვაპშინა და შემოგვძახა: — ჰა, რა ამბავია, რა გნებავთ, ვაფბატონებო? ქულებისთვის ხომ არ მობრძანდით? უკაცრავად თქვენთან,



ვერაფერს მიიღებთ. ქუდებს მე თვითონ წაუღებ და თქვენს და კიდევ მოველაპარაკები თქვენს ონაერობაზე.

ჩვენ შიშის ოფლმა დაგვასხა. ნათქვამია— „გაჭირვება მიჩვენე, და გაგცევას გიჩვენებო“. ჩვენც იმ გაჭირვებულმა მდგომარეობამ გამბედაობა შეგვმატა და საქმეს შეუდგით.

— გვაპატიეთ, — პირველმა ჩიტომ მიჰმართა კორკოტას, — ღმერთმანი აღარ ვიზამ. გეფიცები, აი იმ ეკლესიის მადლმა, რომ შენს ყანას აღარ გავეკარები...

— აღარც მე გავეკარები, ქრისტეს მადლმა; ოღონდ ახლა ეს ერთი მიპატიე, და მამა არ მომიკვდება, კალოს რომ შეაბამ, გიშველი ხოლმე, კევრზე დაუჯდები, — უთხრა იასონამ.

— აი, ბიძია, ეს თამბაქოც მოგიტანეთ. ოღონდ ქუდები დაგვიბრუნე და ჩვენებთანაც ნუ დაგვაბეზღებ, და კიდევ ვიშოვნით გროშებს თუ არა, ერთ ამდენ თამბაქოს კვლავ მოგიტანთ. ახლა კი აი ეს, გვაპატიე, შენი ქირიმე, — უთხარი მე და თამბაქო წინ დაუდე. ვასომაც ამგვარი თხოვნით მიჰმართა. კორკოტა ხმას არ იღებდა. ჩვენ ამან ცოტა არ იყოს გაგვახარა. მისი ხმის-ამოუღებლობა და სახეზე თითქოს ღიმილის აღბეჭდვა მას შემდეგ, როდესაც წინ თამბაქო დაუდე, ჩვენთვის პატიებას მოასწავებდა. მართლაც კორკოტამ ცოტა ხნის შემდეგ თავის ცოლს, თეკლეს, გამოუძახა და სთხოვა ქუდები გამოეტანა. ჩვენ სიხარულს სამზღვარი აღარა ჰქონდა; და როდესაც თეკლეს ხელში გარედ გამოტანილი ჩვენი ქუდები დავინახეთ, ფეხებმა ძალა-უნებურად კუნტრუში დაგვიწყეს.

— იცოდეთ, რომ პირველად და უკანასკნელად მიპატიებია. თუ ერთი კიდევ მოგასწარით სადმე, მაშინ კი ცუდი ღლე დაგადგებათ. აჰა თქვენი ქუდები, და წადით სახლში. აღარც მშობლებთან დაგაბეზღებთ; მიპატიებია. მაგრამ ვიმეორებ, — ვაი თქვენი ბრალი, თუ კიდევ ჩამივარდით ხელში!



— აღარა, აღარა, ზიარების მადლმა!

— არა, ღმერთმანი!

— ახლოს აღარ გავეკარებით, ღეთისმშობლის მადლმა!..

შევეყირეთ ყველამ ერთხმად და სახლისაკენ მხიარულად გამოვბრუნდით. ჩვენს უბანში მოთამაშე ბიჭებს შეუერთდით და დაფიწყეთ გახარებულებმა თამაში, რომელმაც კარგა გვიანობამდე გასტანა.

ასე დასრულდა ჩვენი მწყერაობა. ამის შემდეგ, თუმც ბევრჯერ წავსულფართ სამწყერაოდ, მაგრამ ყანა აღარ გვიტელია და აღარც ძნები მიგვიფუტკნ-მოგვიფუტკნია.

რაც შეეხება კორკოტას ყანას, მას ხომ შორი-ახლოც აღარ გავეკარებივართ.

დ. კლიაზიშვილი.





მაგრამ ეს ხმები...

(კულერა სსი წულაძე)



ახტის პატარა,
და ვით ანკარა
ციხა კამარა,
ზურწყინავს თვალი,
ჟუჟუნა, მკრთალი.

ტუზზე ღიმილი,
ნაზი და ფრთხილი;
ეს შეტად ტკბილი
გრძნობათა ნება—
ეთამაშება.

ციური არის გრძნობანი მისი,
სპეტაკი, ვითა სიცილი მზისა...
მასში ციმციმებს სახე მომავლის,
შუქი უჩრდილო ნათელი დღისა.

მასში ციმციმებს თვით სიყვარული,
ღვთიური სული და სათნოება;
თვით შავ ცხოვრების თეთრი ნისლია
და ხორცშესხმული უმანკოება.

ვუცქერ, მიხარის... ვუცქერ და ვსტკბები...
მაგრამ ეს ხმები არ მშორდებიან:
„წაველენ დღეები, და ამ სახეზე
სევდის ღრუბლები გამოჩნდებიან“.

მიმჭრადი





საოცნებო საღამოა, —
მომხიბლავი, მშვიდი, წყნარი:
ცის ცივგის ბროლ ტატნობზე
მოციმციმებს ვარსკვლავთ ჯარი!

ღაღი მთვარე ვერცხლის სხივებს
უზვად აბნევს მიწის გულში,
და სამყარო მოხიბლული
არის ღებნა-კრიმანჭულში!..

მდგლოს გვერდში კოკობ ვარდებს
გაუღელავს ნორჩი გული,
და მომხიბლავ, წარმტაც ჰანგით
უგალობებს მას ბუღბუღი...

იქ გაღალმით შორს გაისმის
სალამურის ნაზი კენესა.
ეს მშრომელის საყვირია:
წყევას უთვლის სიცოცხლესა!..

ოჰ, მშრომელო, აკენესე,
აატირე საღამური;
ჩააქსოვე მის ჰანგებში
შენი ყოფა უმაღური!..

აატირე! იქნებ წუთით
დაიამო სევდა მწველი;
იქნებ წუთით დაგავიწყდეს
ტანჯვა, კენესა გულის მკვლეელი!..

ხ. ვარდოშვილი.



სამი ძმის არაკი

ყო სამი ძმა კაცი. უფროსი ორი ძმა მდიდარი იყო, უმცროსი კი—ღარიბი. ამ უმცროსმა ძმამ იფიქრა: რისთვისაა, რომ მე ამოდენს ვმუშაობ და მაინც ღარიბი ვარ, ჩემი ძმები კი ამოდენს არ მუშაობენ, და მდიდრები არიანო? წავალ და ღმერთს ვკითხავო.

ადგა და წავიდა. იარა, იარა და ერთი მგელი შეხვდა.

— გამარჯობა შენი, კარგო კაცო!—უთხრა მგელმა.

— ღმერთმა გაგიმარჯოს!—უთხრა მაგიერი კაცმა.

— საით მიდიხარ, კარგო კაცო?—ჰკითხა მგელმა.

— ღმერთთან, —უთხრა კაცმა.

— რა საქმე გაქვს ღმერთთან?

— მინდა ვკითხო, რისთვისაა რომ ამოდენს ვმუშაობ და მაინც ღარიბი ვარ?



— კარგო კაცო, — უთხრა მგელმა, — თუ ღმერთი გრწმუნს, ერთი ჩემთვისაც ჰკითხე ღმერთს: რისთვისაა, რო სულ ვეპამ, მაგრამ ჩემს გაძლომას არაფერი ეშველა და მუდამ მშინანო.

გამოეთხოვა კაცი მგელს და წავიდა. იარა, იარა და ერთ დიდ წყალს მიაღვა. გაიხედა იქით-აქეთ წყლის პირას, ნახა რო წყალში თევზი წევს და თავს ქვაზე ურტყამს.

— რისთვისაა, რო თავს ქვაზე ურტყამ? — ჰკითხა კაცმა თევზს.



— თავი მტკივა და მიტომო.

შემდეგ მოუბრუნდა თევზი კაცსა და ჰკითხა:

— კარგო კაცო, საით მიდიხარ?



— ღმერთთან.

— რა საქმე გაქვს ღმერთთან?

— უნდა ვკითხო ღმერთს, — უბასუხა კაცმა: — რისთვისაა, რო ჩემი ძმები ბევრს არ მუშაობენ, მაგრამ მაინც მდიდრები არიან, მე კი სულ ვმუშაობ და მაინც ღარიბი ვარო.

თევზმა უთხრა:

— კი ხედავ ჩემს გაქირვებას, და, თუ ღმერთი გრწამს, ჰკითხე ღმერთს: რისთვისაა, რო თავის ტკივილით ასე ვწვალობ და რა წამალი მოუხდებაო.

— კარგო, — უთხრა კაცმა და გასწია.

იარა, იარა და ბოლოს მოშივდა. მიიხედ-მოიხედა და დაინახა ხელმწიფის ბაღი, ყურძნითა და სხვა-და-სხვა ხილით სავსე. წავიდა მებაღესთან ყურძნის სათხოვრად და უთხრა:

— სიმშლით ვკვდები და ერთი ყურძენი მაქამეო.

— ყურძენს როგორ არ გაქმევ, — უთხრა მებაღემ, — მაგრამ მწარეა და არ იჭმებაო. შემდეგ მიუბრუნდა მებაღე და ჰკითხა:

— საით მიდიხარ, კარგო კაცო?

— ღმერთთან.

— რა საქმე გაქვს ღმერთთან?

— უნდა ვკითხო ღმერთს, რისთვისაა, რო მე ასეთი ღარიბი ვარო.

მებაღემ უთხრა:

— კარგო კაცო, ერთი ღმერთს ჰკითხე: რისთვისაა, რომ ეს ყურძენი მწარეა.

კაცი წავიდა. იარა, იარა და ერთ დიდ ტყესთან მივიდა. ნახა — ტყეში ერთი სირმაში გამოწყობილი კაცი ღვას.

— გამარჯობა შენი! — უთხრა სირმაში გამოწყობილმა.

— ღმერთმა გაგიმარჯოს! — უთხრა შავიერი კაცმა.

— საით მიდიხარ, კარგო კაცო? — ჰკითხა სირმაში გამოწყობილმა.

— ღმერთთან.

სირმაში გამოწყობილმა უთხრა:

— შე ვარ ღმერთი და მითხარი, რა საქმე გაქვს ჩემთანაო.
კაცმა უთხრა:

— რისთვისაა, რო სულ ვმუშაობ და მაინც ღარიბი ვარო?
ღმერთმა უთხრა:

— წადი სახლში და გზაზე მოგცემ შენს სარჩოს.

შემდეგ კაცი მიუბრუნდა ღმერთს და ჰკითხა:

— რისთვისაა, რო მგელს სულ შია და რა მოარჩენს
მას სიმშლიისაგანო?

ვირი შესკამოს და შემდეგ სიმშლიისაგან მორჩე-
ბაო, — უთხრა ღმერთმა.

— რისთვისაა, რო თევზს თავი სტკივაო!

— იმას მუცელში აღმასი უდევს, რომელიც სამ სოფ-
ლად ღირს. როდესაც იმ აღმასს წამოაგდებს, თავის ტკივი-
ლისაგან მორჩებაო.



— რისთვისაა, რო ხელმწიფის ბაღში ყურძენი მწარეაო?

— ბაღის ქვემოთ ხაზინაა დამარხული, და როდესაც იმას
ამოიღებენ, ყურძენი გაგემპრიელდებაო.



შემდეგ დაეთხოვა კაცი ღმერთს და წამოვიდა იარა და ხელმწიფის ბალთან მოაწია. მებაღემ ამბავი ჰკითხა.

ამ კაცმა უთხრა:

— ბალში ხაზინა ყოფილა დამარხული, და როდესაც იმას ამოიღებთ, ყურძენი გაგემრიელდებაო.

მებაღემ ეს ამბავი მაშინვე ხელმწიფეს მოახსენა. ხელმწიფემ მუშები გამოგზავნა. მუშებმა ბალში უღვეველი ოქრო და ვერცხლი ამოთხარეს, ერთი დიდი კალო დასდგეს და ხელმწიფეს მოახსენეს. ხელმწიფე თავის თეხით მოვიდა ხაზინასთან. როდესაც ნახა, ძლიერ გაუკვირდა. შემდეგ მიუბრუნდა ღმერთთან რო იყო იმ კაცს და უთხრა:

— რადგან ასეთი საქმე ჰქენი, ეს ხაზინა შენთვის მიჩუქებია და აქ იყავიო.

ამ კაცმა უთხრა:

— შე რად მესაჭიროება შენი ხაზინა? ისედაც კი მომცემს ღმერთი ჩემს სარჩოსაო, და გასწია ქვევით.



იარა, იარა და იმ დიდ წყალს მიადგა, სადაც თევზი იყო. თევზს დაუძახა:

— წამოავდე პირიდან აღმასი, რომელიც მუცელში გაქვს, და მორჩებოო.

თევზმა წამოაგდო ალმასი და თავიც მოუჩრჩხა.
 თევზმა უთხრა კაცს:

— რადგან ასეთი სიკეთე მიყავი, მეტი არაფერი მაქვს
 შენი მისაცემი და ეს ალმასი წაიღეო.

— რად მინდა შენი ალმასი: ისედაც კი მომცემს ღმერ-
 თი ჩემს სარჩოსაო, — უთხრა კაცმა და გასწია. ბოლოს შეხე-
 და მგელს.

— რა ამბავი, კარგო კაცო? ღმერთმა რა ამბავი შემო-
 მითვალაო? — ჰკითხა მგელმა.

კაცმა უპასუხა:

— ღმერთმა შემოგითვალა, ვირი შესქამე და მორჩებიო.
 შემდეგ მიუბრუნდა მგელი კაცსა და ჰკითხა:

— შენ რაღა გითხრა ღმერთმა?

— გზაზე მოგცემ შენს სარჩოსაო, — და კაცმა ყველაფერი
 უამბო მგელს, როგორ ოქრო-ვერცხლი არ გამოართვა ხელ-
 მწიფეს და ალმასი — თევზს. მგელმა ჰკითხა:

— რისთვის არ გამოართვიო?

კაცმა უთხრა:

— რად მინდოდა მე ისენიო? ღმერთი ისედაც კი მომ-
 ცემს სარჩოსაო.

მგელმა უთხრა:

— შენზე უკეთესს ვირს, მთელი ქვეყანაც რო მოვიარო,
 მაინც ვერ ვიშოვიო.

მიუბრუნდა მგელი კაცს, დასცა ძირს და შესქამა.

თასკბ ვაფშაძე





რაშია გელნიერეა

(ზღაპარა).

სხალგაზღდა ნადირ-შაჰი თექვსმეტი წლის იქნებოდა, როდესაც მამა მოუკვდა. დარჩა მარტოდ-მარტო და დალონდა. აღარაფერი ახარებდა. ქვეყანაზე მასავით უბედური თუ ვინმე იყო—არ ეგონა.—ყველაფერი მაქვს, რაც კი ბედნიერებისთვის არის საჭირო,—ფიქრობდა ის:—ვარ მდიდარი, ძლიერი, ვბატონობ მილიონ ხალხზე, ყველა თაყვანსა მცემს, მაგრამ რისთვისაა, რომ ჩემი გული მუდამ სევდითაა მოცული? რა არის მიზეზი ჩემი უბედურებისა? სად არის ის ბედნიერება, რაზედაც წიგნებში სწვრენ, რომლისთვისაც იბადება თვითეული ადამიანი?

დღითი-დღე უფრო და უფრო სწყუროდა ამ საიდუმლოების გაგება, სცდილობდა მიეგნო გასაღებისთვის, რათა გაეღო თავისი და სხვების ბედნიერების კარი.

ბოლოს, როცა დიდი ხნის ფიქრმა და კაეშანმა მოჰქანცა და თავი მოაბეზრა, გასცა ბრძანება სახელმწიფოში, რომ



შეკრებილიყო ყველა, ვინც კი ამ გამოცანის ახსნას მოელოდა, და სწორად გამომცნობს პირველ მინისტრის ხარისხს დაჰპირდა.

ყველა კუთხიდან შეგროვდა ხალხი. მოდიოდნენ ბრძენნი, მეცნიერნი, გამოჩენილი მხედარნი, ექიმები, ხუროთმოძღვარნი, ვაქრები და უბრალო ჯამბაზებიც კი. მთელი სატახტო ქალაქი აივსო ხალხით. მოწვეულთა გარდა მოდიოდნენ უბრალო მაყურებლებიც, არაჩვეულებრივი გაჯიბრების სანახავად.

შაჰის ბრძანებით შეჯიბრება უნდა მომხდარიყო ქალაქის კარების წინ, სადაც გამართეს სამეფო ტახტი და დასაჯდომი ადგილები დამსწრეთათვის.

დანიშნულ დღეს დილითვე უთვალავი ხალხი მოაწყდა მოედანს. ბევრი წინლამითაც კი მოვიდა, რომ უფრო მოხერხებული ადგილი დაეჭირა. შუადღისას მოისმა დაფა-ზურნის ხმა: ეს იყო ნიშანი შაჰის მოახლოვებისა. მალე გამოჩნდა ბრძანებელი თავის ამალით. მივიდა ტახტთან და ზედ დაბრძანდა. სალამის ნიშნად ხალხში ყვირილი გაისმა. შაჰმა ხელით ანიშნა, რომ გაჩუმებულიყვნენ. იმ წამსვე სიჩუმე ჩამოვარდა.

გამოვიდა უფროსი მინისტრი და ყრილობას დაბალი სალამი მისცა.—ხალხო!—დაიყვირა მან:—ჩვენ დიდებულ შაჰს სურს გაიგოს, რაშია ბედნიერება ამ ქვეყნად. ვინც ამ კითხვაზე უპასუხებს, უბოძებს პირველ მინისტრის ხარისხს. აბა გულდასმით მოისმინეთ ყველაფერი, რასაც ბრძენნი ეტყვიან ჩვენ დიდებულ მბრძანებელს.

ამის შემდეგ გამოვიდა განთქმული ექიმი და, აღმოსავლეთის ჩვეულებისამებრ, შაჰს უმდაბლესი სალამი მისცა.

—ხელმწიფეო!—დაიწყო მან:—ყველაფერზე ძვირფასი ქვეყანაზე არის ჯანმრთელობა. უიმისოდ შეუძლებელია ამ ქვეყნად სიხარული და ბედნიერება. მე შემიძლია მოგანიჭოთ ეს სიკეთე. შემიძლია გაშოროთ ყველანაირი ავადმყოფობა



და, თუ დამიახლოვებთ, არასოდეს ავიდ აღარ გახდებით. მი შეცნიერების საშვალეებით მუდამ კარგ გუნებაზე და ჯანმრთელად იქნებით, და ბედნიერებაც ხომ ეს არის. შაჰი ერთ წუთს დაფიქრდა, შემდეგ გულგრილად ჩაიქნია ხელი და ბრძანა მეორე გამოსულიყო.

ექიმის ადგილი ხუროთ-მოძღვარმა დაიკურა.

— დიღო მბრძანებლო!—სთქვა მან: შენ ამბობ, რომ გაწუხებს კაეშანი და გინდა იყო უფრო ბედნიერი, ვიდრე დღეს ხარ. ამის მიზეზი ის არის, რომ სცხოვრობ ამ ძველისძველ, სამწუხარო სასახლეში, რომელიც მამა-პაპათაგან დაგრჩენია. ყველა ამან, რასაც სიყრმიდან უცქერი, თავი მოგაბეზრა. აბა, შეხედე რა დაბალი კერი და ვიწრო ფანჯრები აქვს შენ სადგომს. თუ ნებას მომცემ, აგიშენებ ისეთ სასახლეს, რომ შიგ შესვლისთანავე თავი ბედნიერად იგრძნო და ვერც სევდა-კაეშანი მოგეკაროს. არცერთ მეფეს არ ექნება ქვეყანაზე ასეთი ბინა.

კარის-კაცთ ძალიან მოეწონათ ეს რჩევა, მაგრამ შაჰმა ნაღვლიანად გაიქნია თავი და ბრძანა შესამე კაცი წამდგარიყო მის წინაშე.

წინ წამოდგა ერთი დიდებული გენერალი.

— დიდებულო შაჰო!—დაიწყო მან:—შენ ბრძანებლობ მთელ აღმოსავლეთს, მაგრამ შეგეძლო ყოფილიყავი მფლობელი მთელი ქვეყნისა; შენ უკვე იცი—რა ბედნიერებას ანიჭებს ადამიანს ასეთი ძლევა-მოსილი მეუფება. მხოლოდ მიბრძანე, და შენთვის დავიპრობ მთელ აზიას, ევროპას, ყველა ძველ და ახალ ქვეყნებს. შენი სახელი გაითქმის ყველგან, შენი დიდება მოეფინება მთელ დედამიწას. მეცნიერნი მოგიგონებენ; სკოლებში ბავშვებს ასწავლიან შენი ომების და გამარჯვების ამბავს. არ გინდა უსაზღვროდ ვაქციო შენი სახელმწიფო? შენს წინაშე დავაჩოქებ ყველა ბრძანებელს აღმოსავლეთისას; შენს ხელქვეითად გავხდი ყველას, ვინც ოდესმე შენზე ძლიერი და შეძლებული ყოფილა.

შაჰს არ მოეწონა ეს სიტყვები. ის არ იყო პატივისცემის მოყვარე კაცი და ვერ ენდობოდა ომით მოპოვებულ წარმატებულ ბედნიერებას.

— მომიყვანეთ მეოთხე კაცი! — ბრძანა მან.

ტახტის წინ წამოდგა ვაჰარი.

— ჩემ ქარავანს შეხვედებით ქვეყნის ყველა კუთხეში. მე სავაჭრო საქმენი მაქვს სირიასთან, ეგვიპტესთან, ჩინეთთან და სხვა ქვეყნებთან. არ არის საქონელი, რომ ჩემ ხელთ არ იყოს. მხოლოდ მიბრძანე, და შენს თვალ წინ გადავშლი ათასნაირ სანახაობას. ისეთ სასწაულს ვერ დამისახელებ, რომ ვერ გაჩვენო. სხვა-და-სხვა უცხო სანახაობა გაგინიავებს სევდას.

შაჰი მღუპარებდა. მოვიდა უბრალო ჯამბაზის რიგიც.

— ინდოეთის მფლობელო! — დაიწყო მან: — შენ გაქვს ყველაფერი, რაზედაც ოცნებობს ადამიანი. მაგრამ შენ სასახლეში, როგორც ვხედავ, ცოტაა გასართობი. თუ ისურვებ, ყოველდღე სხვადასხვანაირ წარმოდგენებს გაგიმართავ და შენი სიცოცხლე განუწყვეტელი დღესასწაული იქნება. გაერთობი და თავს ბედნიერად იგრძნობ. მხოლოდ ნება მიბოძე სანიმუშოდ რამდენიმე სანახაობა გაჩვენო.

შაჰმა არც კი დააცადა სიტყვის დასრულება და წამოდგა ტახტიდან. ყველა პირქვე დაემხო მის წინაშე და თაყვანი სცა.

— მე დარწმუნებული ვარ, — სთქვა შაჰმა, — რომ დადგება დრო, როცა ყველაფერი, რაც დამპირდით, მომიწყონდება და სევდა ისევ დამიწყებს ღრღნას. თვითთულმა თქვენგანმა სხვა-და-სხვა რამე შირჩია. ბედნიერება კი ერთია. ეს იმას ნიშნავს, რომ არცერთმა თქვენგანმა არ იცის, თუ როგორ უნდა მოიქცეს ადამიანი, რომ ბედნიერი იყოს. წადით ყველანი! თქვენი რჩევა-დარიგება აღარ მჭირია.

ამ დროს ხალხში გამოჩნდა ვიღაც გამხდარი მოხუცებული კაცი. ის დიდის გაჭირვებით მიიკავებდა გზას ტახტისა-



კენ. მოხუცი შემოსილი იყო ძონძებით. გრძელნი წვერი წელამდე სცემდა. ისეთი საცოდავი სანახაფი იყო, რომ კარის-კაცები არ უშვებდნენ შაჰთან.

— მოვიდეს! — ბრძანა შაჰმა. მოხუცი მიუახლოვდა შაჰს და დაბლა დაუკრა თავი.

— დიღო მბრძანებელო! გამიგონია, რომ ბედნიერებას დაეძებ. მე გეტყვი, როგორ უნდა მიაგნო ბედნიერებას. რაკი მიაგნებ, არასოდეს აღარ მოიწყენ. აი, შემომხედე! ფეხ-შიშველი, ტიტველა ვარ; არა მაქვს ბინა, თავშესაფარი; მაგრამ მაინც უბედნიერესი კაცი ვარ მთელ ქვეყანაზე. გინდა გაიგო რისთვის?

— მე ვისმენ! — იყო პასუხი.

მოხუცმა განაგრძო.

— შენ გულს გიღრღნის კაეშანი? რისთვის? განა ავად ხარ, ან რამე გაკლია? დამიჯერე, ბრძანებელო: თუ არაფერი გაკლია, ბედნიერებაც შენზეა დამოკიდებული; იმისი ვასაღები თვით შენ ხელთ არის. ბედნიერება ადამიანის მოღვაწეობაზეა დამოკიდებული. გეფიცები, ერთი ავადმყოფი, უბედური ადამიანის მიშველებას და მიხედვას მეტი მნიშვნელობა აქვს, ვინემ სისხლის ღვრითა და ომით მთელი ქვეყნიერების დაპყრობას, გინა სასახლეების აგებას, ან უაზრო გართობას და თავის თავზე ზრუნვას. წადი დაჩაგრულებთან! გაქირვება და სიღარიბე მუდმივია, როგორც ქვეყნიერება. ავადმყოფობა ადამიდანვე დაიწყო. შეუმსუბუქე ჩაგრულთ მდგომარეობა და ისე ბედნიერად იგრძნობ თავს, როგორც არასოდეს. შემომხედე! ღარიბი ვარ, თითქმის არაფერი მამაღია, მაგრამ ბედნიერი კი ვარ. ეს იმიტომ, რომ ყოველთვის ვპოულობ ჩემზე გაქირვებულს, რომელსაც შემიძლია მივეშველო. თუ მისაცემი არაფერი მაქვს, მუშაობით ვშველი; თუ ეს არ ესაქიროება, ვცდილობ სიტყვიერად მაინც ვანუგეშო. არ არის იმაზე დიდი ბედნიერება, როცა გრძნობ, რომ მოყვასს რამეში გამოადეკი. კალატოზი, რომელიც



სახლს აშენებს, უფრო ბედნიერია, ვინემ ის, ვინც ში იცხოვრებს. მწერალი, რომელიც წიგნსა სწერს, უფრო ბედნიერია, ვინემ ის, ვინც მის ნაწერს კითხულობს; რადგანაც ის ერთია, წამკითხველი კი მილიონი. ო, შაჰო! შენ ჯერ კიდევ ახალგაზდა ხარ. წადი ხალხში, შეეწირე მას; იშრომე, იღვაწე და მწუხარება-კაეშნისათვის დროც კი არ დაგრჩება. ველარ იშოვი დროს, რომ თავის თავზე იფიქრო. უსაზღვრო ბედნიერება მოიცავს შენს გულს. როცა მოხუცდები და გარდაცვალების დრო მოგივია, სრული უფლება გექნება სთქვა: „ბედნიერი ვიყავ, რადგანაც მთელი ჩემი ცხოვრება სხვისთვის შრომაში გავატარე“!

შაჰი წამოდგა. ის რამდენსამე წამს დაფიქრებული იდგა. ეტყობოდა—მასში ორი მოწინააღმდეგე აზრი იბრძოდა. ბოლოს მან გაიქნია თავი და კარის-კაცთ რაღაც ანიშნა. მოხუცს მოუტანეს საუკეთესო ტანისამოსი.

— მოდი აქ, ჩემო პირველო მინისტრო!—უთხრა შაჰმა მოხუცს. ჩაიცვი ეს ტანისამოსი. შენ დარჩები ჩემთან სამუდამოდ. მხოლოდ შენ მიჩვენე გზა ბედნიერებისაკენ.

მოხუცი აღგილიდან არ იძროდა. ის გულზე ხელ-გადაქლობილი და თავ-ჩალუნული იდგა შაჰის წინაშე.

— რატომ არ მოდიხარ ჩემთან?—ჰკითხა მას შაჰმა.— რატომ არ იცვლი ტანისამოსს? განა არ გინდა იყო ჩემი პირველი მინისტრი?

მოხუცმა კიდევ უფრო ჩალუნა თავი.

— დიდო მბრძანებელო!—სთქვა მან.—ბედნიერება უანგარობასა და თავისუფლებაშიც არის. გამიშვი. ისევ ისე ვივლი და ვაკეთებ იმ პატარა საქმეს, რომელსაც დღემდე ვემსახურებოდი.

— რას აკეთებდი?—ჰკითხა მეფემ.

— ვშველოდი ღარიბთ და ტვირთმძიმეთ, რითაც შემეძლო.



მაშინ შაჰმა გაიხადა თავისი ძვირფასი შესამოსელი, ვიდა მოხუცთან, გამოსდო მკლავში ხელი და უთხრა:

— წამიყვანე მეც იმ ხალხთან. მინდა მოვიქცე ისე, როგორც მირჩიე. მინდა ვიყო ისეთივე ბედნიერი, როგორც შენ.

ხელი-ხელ-ჩაკიდებულნი გამოვიდნენ ქალაქიდან შაჰი და მოხუცი. უბრალო გლახების სახით გაემართნენ სოფლები-საკენ, სადაც ქოხმხებში გამომწყვდეული ღარიბ-ღატაკნი ელოდნენ მათ რჩევა-დარიგებას და შევლას. ახლა ბედნიერი იყო შაჰი: მას მოელოდა ახალი ცხოვრება, შრომა, ღვაწლი, და განიცდიდა საუკეთესო წუთებს.

მოხუცს მიჰყავდა ის სადღაც შორს და განაგრძობდა ლაპარაკს შრომასა და ბედნიერებაზე.

გია (ვათარგი ლომიათაძე)





გვირვას მოკმეს

გიორგი ლომთათიძის ხსოვნას.

მინჯი, ცხოვრების ვითარებაზე ღრმად დაფიქრებული, კეთილი, მოსიყვარულე თანამშრომელი დაპყარგა ქართველმა საზოგადოებამ და „ნაკადულის“ რედაქციამ— ახალგაზღა კაცი, გიორგი ლომთათიძე. ჩვენი შკითხველეები მას არ იცნობდნენ. განსვენებული გიორგი საკუთარ მოთხოვნებს და სხვათა ნაწერების თარგმანებს აწვდიდა ჩვენ რედაქციას და ბოლოში „გიოს“ და გ. ლ—ს აწერდა. იმისი ნაწერი და ნათარგმნი ყოველთვის აზრიანი, ღარიბ, დაჩაგრულ ხალხის მიმართ სიყვარულით გაშუქებული იყო. იგი თვითონ იყო სიღარიბე-გამოვლილი, ცნობის მოყვარე, განათლების მწყურვალე ხალხის შვილი; ბავშვობიდან თან-შეზრდილი

იყო იგი ხალხთან და მისი გული ტანჯულ ხალხის გულთან ერთად ჰფეთქდა და ცოცხლობდა.

რომ გენახათ განსვენებული გიორგის თვალები, თავის დღეში არ დაგავიწყდებოდათ: სევდიანი, დინჯი ფიქრისა და გრძნობით სავსე შავი თვალები გამოჰხატავდნენ პატიოსნებას, პირდაპირობას და ამავე დროს თავმდაბლობასა და მორიდებას.—არ მინდა შევაწუხო ვინმე,—მეტყველებდნენ ეს თვალე-ბი,—არ მინდა ერთი ბეწო უსიამოვნება მივაყენო ვინმეს, მხოლოდ უზინარი, წყნარი მუშაობა მწყურია ხალხის სა-კეთილდღეობად.

როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, თვალწინ ცოცხლად მიდ-გას განსვენებული გიორგის სახე, და გული სევდით მეფესბა. რად მოგვშორდა ასე უღროოდ ეს ახალგაზდა, ჯან-ლონით სავსე კაცი? რად გაცივდა ის გული, რომელიც ხალხის სი-ყვარულით მხურვალედ ჰფეთქდა? ეს—ღრმა საიდუმლოა, რომლის განჭვრეტა არცერთ სიკვდილის შვილს არ შეუძ-ლია.

მხოლოდ ერთი რამ ვიცით ყველამ ნათლად და მტკი-ცედ: არ იკარგება ამ ქვეყნად არცერთი მხურვალე სხივი მზისა, რომელიც დედამიწას დაჰნათის, ყველა არსთა სიცო-ცხლეს ზრდის და ჰკვებავს. არ იკარგება ამ ქვეყნად არც-ერთი მხურვალე სხივი სიყვარულისა, რომელიც ადამიანის გულიდან გამოჰკრთის და მოძმეთა გულში თვის საპასუხო გრძნობას იწვევს, ზრდის და ჰკვებავს.

და თუ ჩემ სიტყვებში რაიმე წრფელი გრძნობა ცოც-ხლობს, იგი ამ ქეშმარიტებას ნათლად მეტყველებს: ცივი და



არეის ხე

(ნათარგმნა ვაკნურადან).



ატარა მინდორზე იზრდებოდა თეთრ-ტანიანი და სურნელოვან-მზებინავ ფოთლებიანი, სწორი, ახოვანი არყის ხე.

ირგვლივ ხმაურობდნენ ბებერი მუხეები, თეთრად ჰყვოდნენ და ავრცელებდნენ სურნელებას გადაშლილი, დიდი ცაცხვები, მწვანე, ნემსის მზგავს-ფოთლებიანი, ბრწყინვალე, ხავერდისფერი სოკი; გარს ეხვეოდა

თავკონორა წითელი ფიქვნარი და, თითქოს შეშინებული, ცაცხაებდა თავის ნაცრისფრად გამწვანებულ ფოთლებით გულსედიანი, მგლოვიარე ვერხვა.



ერთი სიტყვით, არყის ხე იდგა პატარა, მაგრამ ნილ ტყის შუაგულ. არყის ხე იზრდებოდა და ახსოვდა კიდევ, როგორ იზრდებოდა. ახსოვდა, თუ როგორ ძნელი იყო მის ახალგაზდა ფესვებისათვის მიწის თხრა და საზრდოს ძებნა. ხან რბილი მიწა შეხედებოდა ხოლმე, ხან ძალზე მაგარი, ხან ქვა უშლიდა გაზრდას რომელსამე მის ფესვს და მას ძალაუნებურად უნდა გზა ეცვალა; და სხვები კი, ჯიუტები, არ უვლიდნენ გვერდს და იხოცებოდნენ; სამაგიეროდ, დანარჩენებს, იმათ სიკვდილის შემდეგ, მეტი თავისუფალი ადგილი რჩებოდათ.

— რატომ ყველგან ერთნაირი არაა დედამიწა? — ჰფიქრობდა არყის ხე: — ზოგან ბევრი საზრდოა, ზოგან ცოტა, ხან სულაც არ არის! ან და რის მაქნისია ეს ქვები? ოხ, რა უხეიროდ არის ყველაფერი მოწყობილი!

როცა გაზაფხულზე მზემ გაათბო არყის ხე და მან გაიღვიძა ზამთრის ხანგრძლივ ძილისაგან, ძლიერ გახარებული დარჩა. მზე ნათლად ბრწყინავდა და უხვად გზავნიდა სითბოს. ჰაერი სავსე იყო თბილი ორთქლით. მიწაც თითქოს ეპატივებოდა გაღვიძებულ ფესვებს ცვრიანსა და გემრიელ საზრდოზე. ირგვლივ ბედნიერება სუფევდა.

არყის ხე ჰშლიდა თვის წებოიან, სურნელოვან კვირტებს. მთელი თვისი არსებით ჰხარობდა, იმოსებოდა პატარა პატარა, მოყვითალო მწვანე ფოთლებით.

ხოლო ეს მდგომარეობა არ იყო მუდმივი. რაც უფრო გრძელდებოდა დღეები, მით უფრო უცხუნებდა მზე. თანდათან უმატა და შემდეგ ძლიერ საგრძნობლადაც დაიწყო წვა. არყის ხის ფოთლები იკრებდნენ მტვერს, ხმებოდნენ, ყვითლდებოდნენ. არყის ხე კვდებოდა წყურვილით.

— ერთი წვეთი წვიმა, მხოლოდ ერთი! — ივედრებოდა არყის ხე.

ბოლოს წვიმაც მოვიდა. მოვიდა იერიშით; ახმაურდა, აშიშინდა შავი ღრუბელი. შეზრიალდნენ, მოხარეს თავები



ხეების წვერებმა; აკანკალდნენ მათი ფოთლები. ქარი ჰგლეჯდა მათ და ჰფანტავდა შორს, შორს. მხოლოდ არყის ხეს ვერ მისწვდა გრივალთ. მას იფარავდა სხვა ხეები. ის გრძობდა მხოლოდ, როგორ დანაწარდობდა მის ფოთლებზე მსუბუქი, ცოცხალი ნიავი, და ნეტარობდა.

აგერ კოკისპირული წვიმაც. ქარი ისვრიდა მის წვეთებს, სცემდა და უშხაპუნებდა ყველაფერს, რაც კი წინ ხედებოდა: ტყეს, ბალახს, სახლებს, ადამიანს.

— რა უბედურობაა! — სჩიოდა არყის ხე, — მაგრამ წვიმას არ ესმოდა: ის სწკებლავდა არყის ხეს ცივ-ცივი წვეთებით, თანდათან უფრო ძალუძმად, უფრო საგრძნობლად, და მას ასტკივდა ტანი, შესცივდა.

რაც უფრო ხანგრძლივი იყო წვიმა, მით უფრო ცივი იყო მისი წვეთები. აგერ წვიმას მოჰყვა ხოში და უეცრივ დაჰკრა, შეხტა — შეითამაშა სეტყვამ. ყუმბარასავით მიაშურა ხეებს და დაუზიანა ფოთლები და კანი. მოსცხო არყის ხესაც, თუმცა მას იცავდა სხვა ხეები. დააცო სულმთლიდ ბალახი, ყვავილები მის გარშემო. მთლად დაკაწრა არყის ხე, დაჰწკარა მისი სუსტი თეთრი ტანი, რომლიდამაც იწყო დენა წვენმა. ეს იყო არყის ხის ცრემლები.

— ახ! — სჩურჩულებდა არყის ხე, — რა საძაგლად არის ქვეყანა მოწყობილი! როგორ ავად ვარ და მკიცვა! ნუ თუ უსეტყვოდ არ შეიძლებოდა ცხოვრება? დღეს დილას სიცხით ვიწვოდი და ახლა კი სიცივე მყინავს ავადმყოფს, დამტვრეულს, დაკაწრულს!

სხვა ხეებიც იყინებოდნენ, თუმცა კი არა სჩიოდნენ, რადგან შეჩვეულნი იყვნენ ყოველგვარ გასაკირს. ისინი ჩუმად, სევდიანად ეჩურჩულებოდნენ ერთმანერთს. ჩიტებიც გულსაკლავად ეხმაურებოდნენ ერთი მეორეს. იმათაც სციოდათ. არა სჩიოდა მხოლოდ ბალახი მინდორში, რადგან ის უკვე მკვდარი იყო.



მოვიდა ცივი წვიმა გადაუღებლად ორი-სამი დღე. არც მათი
 ყის ხე მთლად გაშეშდა, როგორც ზამთარში.—ობ, რა სი-
 საძაგლეა, რა უბედურობაა!—ბუზღუნობდა ის.

ბოლოს წვიმამ გადილო. ღრუბლები ნისლში მიიფანტ-
 მოიფანტნენ და მზეც ხელახლა გამოჩნდა და დასცხუნა. არ-
 ყის ხე გათბა, მოისვენა, გაშალა თვისი ფოთლები, მაგრამ
 ეშინოდა სეტყვის, სიცივის და იდგა დალონებული; არ უჯე-
 რიდა არც მზეს, არც რამეს სხვა, რაც მის ირგვლივ იმყო-
 ვებოდა.

— ახ,—ჰფიქრობდა არყის ხე,—რომ ეს ხეები არ მეფა-
 რებოდნენ, არ მიშლიდნენ, ეგებ ისეთი ადგილისათვის მომე-
 კრა თვალი, სადაც უკეთესი ცხოვრებაა, ვიდრე აქ! შეიძ-
 ლება იქ მუდმივი სითბო და სინათლეა. ახ, ერთი როდისმე
 შეუძლებელი შესაძლოდ გახდებოდეს!

ასრულდა კიდევ მისი სურვილი, მხოლოდ ისე კი არა,
 როგორც არყის ხეს ელანდებოდა. ერთხელ, დილა-ადრიაან,
 როცა ცივი ცვრით შემოსილი ბაღაზი ჯერ კიდევ ძილში
 იყო და ვარდისფერი დილა ხეების წვერებზე ბრწყინავდა, ამ
 პატარა ტყეში მოვიდნენ გლეხები ხერხებითა და ცულებით
 და დაიწყეს მუშაობა. შეიქნა წკრიალი, გრიალი, ხმაურო-
 ბა. ბებერ ხეებს ხერხავდნენ, სჩებდნენ. მოკრილი ხეები კვენ-
 სითა და გრიალით პირქვე ეცემოდნენ. შუადღისას მუშაობა
 კიდევ გათავდა. თითქმის ყველა ხეები დახოცილები ეყარნენ
 არყის ხის ირგვლივ. ხელი არ უხლიათ მხოლოდ არყის ხი-
 სათვის და კიდევ რამოდენმე მასავით ახალგაზდა ვერხვისა-
 თვის.

გაპქრა ტყე.—არყის ხის ირგვლივ დიდ მანძილზე გადა-
 შლილი იყო ტიალი მინდორი.

— აი, რა კარგად მოსჩანს ახლა არემარე!—ჰფიქრობ-
 და არყის ხე.—აგერ ცისფრად გაშუქებული მთები. აი, იქ
 იქნება სითბო. აი, ზღვაც. ზედ დასტრიალებენ თეთრი ჩი-



ტები. აი, მწვანე, ზურმუხტი მინდორი, რომელზედაც დანაყნა ვარდობენ ცხვრები.

უთუოდ აქაც მოვლენ, მეც მესტუმრებიან. ოჰ! წინად ხომ ამას ვერა ვხედავდი. ნეტავი საიდან მოდის ღრუბელი, წვიმა, სეტყვა!

დიღბანს აღარ დასცალდა არყის ხეს ფიქრი და ოცნება. ამის შემდეგ ორ დღესაც არ გაუვლია, მოიკუმშა ღრუბელი და ამოვარდა ქარი, რომელიც თანდათან მძლავრდებოდა. მთები ღრუბლებით შეიმოსა, მღელვარე ზღვა გამწვანდა. ცხოველები, დიდი თუ პატარა, ჩიტებიც კი, ვისაც სად შეეძლო, მიიმაღნენ. მხოლოდ გრძელფრთოვანი ზღვის თეთრი ჩიტები ღა დაფრინავდნენ.—ჩვენ გრიგალი გვირჩვენია!—გაიძახოდნენ ისინი.—ახლა კი რასმე გამოგვიტანს ნაპირზე მღელვარე ზღვა და ყველიერიც დაგვიდგება.

— ჩვენთვის კი გრიგალი ცუდია!—ამბობდნენ გემები და პატარა ნაუბი.—ჩვენთვის კარგია ქარი და არა გრიგალი. მაგრამ თუ არა ქარი, გრიგალი საიდან გაჩნდებოდა!

ქარი კი გაჰკიოდა, სტვენდა, ჰყვიროდა.

— აი, ახლა ვარ ძლიერი, ვფრინავ ჩემი ძალუმი ფრთებით, ახლა ვგრძნობ ძალას. ჩამოდექით, გზა მომეცი, გზა! და ეცა არყის ხეს.

კენესით გაექან-გამოექანა არყის ხე. ყველა მისი შტოები, ფოთლები და ძარღვები აკანკალდნენ.

— გზა, გზა!—ჰკიოდა გრიგალი.—ჩამოდექით, ქედი მოიხარეთ ჩემს წინაშე!

— ახ, მე არ შემიძლია ქედის მოხრა,—ამბობდა არყის ხე.—მე ბავშობიდანვე აღვიზარდე სწორი, ამაყი. მე არ შემიძლია ქედის მოხრა. რა ჩემი ბრალია?

— მოიხარე ქედი!—გაჰკიოდა გრიგალი.—ჩემი რა ბრალია, რომ მოვდივარ და ვამტრევე ყველაფერს? რომ ჰაერი არ ყოფილიყო, ქარიც არ იქნებოდა. რომ ქარი არ ყოფი-



ლიყო, გრიგალიც არ იქნებოდა. ჰაერი რომ არ ყოფილიყო, არ იქნებოდა არაფერი, რაც ჰაერით სუნთქავს. რა ჩემი ბრალია, რომ მზე ყოველგან ერთგვარად არ ათბობს. არც მზე არის ამაში დამნაშავე. მე ვარ ცივი ჰაერი, მიფფრინავ თბილ ქვეყნებში, იმ ადგილებისკენ, რომელნიც მზეს გაუთბია.

— მომეცით გზა, ჩამოდექით! მოიხარეთ ქელი ჩემს წინაშე!

— მე არ შემძლია მოღუნვა; არ შემძლია!—კენესოდა არყის ხე.

— მაშ გამაგრდი! ვნახოთ ვინ აჯობებს!—დაიღრიალა გრიგალმა და საშინელი ძალით ეძგერა არყის ხეს. დაიკვნესა, დაიწკრილა არყის ხემ და ძირიან-ფესვიანად დაგორდა მიწაზე. გრიგალი კი თავის გზას გაუდგა.

— გზა მომეცით, გზა: უნდა ყველაფერი დავამსხვირო!—გაპკიოდა იგი.

გაირბინა გრიგალმა.

თანდათან შესწყდა ქარი. დადგა მუდროება, გამოჰყო თავი მზემ.

დამსხრეულ-დამახინჯებული არყის ხე ძირს ეგდო. მისი ფოთლები თრთოლავენენ. იგი ჯერ კიდევ სავსე იყო სიციხრველით, მაგრამ ჩქარა კი უნდა მომკვდარიყო, რადგან გრიგალმა ის მოაცილა იმ მშობელ ნიადაგს, — დედა მიწას, — რომელიც მას ინახავდა, ასაზრდოებდა.

გამოძვრნენ ქია-ლუები, მირბი-მორბოდნენ ხელიკები, მოფრინდა პეპელა, აქიკიკიკდნენ ჩიტები, ავალობდნენ მერცხლები, გამოჰყო სოროდან ცხვირი თხუნელამ.

— მე ვიცი, რომ ასე მოხდებოდა. — წარმოსთქვა თხუნელამ. — რომ მზე არ ყოფილიყო, არც ქარი იქნებოდა. დაჯექ და იცხოვრე არხეინად სიბნელეში!

— ვი შენს პატრონს, შე სულელი ბრუტიანო, შენა, — უპასუხა ხელიკმა. — რომ მზე არ ყოფილიყო, მე და შენ საიდან ვიქნებოდით? დიდი ხნის გაყინული ვგდებოდი ახლა შენს ბნელ სოროში. არა, რატომ მუდამ არ ანათებს და გვათბობს ის დალოცვილი მზე! რა კარგადა გრძნობ თავს, როცა დაგაცხუნებს ხოლმე!

— კაიმც დაგეშართოს! — წამოჰყო ყურები ლოკოკინამ, — მაგ კი არა, და როცა მზე დაჰკრავს ხოლმე, არ ვიცი, საით დავიშალო. შევძებრები ხოლმე ჩემს საღაფში და მივიშალები საღამე ხშირ ფოთლებ ქვეშ. რასა ჰხედავთ კარგს სიცხეში?

— უჰ, რა საძაგლობა არის უქარობა! — სთქვა ქარის წისქვილმა, რომელიც მალლობზე იდგა.

— ახლა დიდის ხნით დადგება წყნარი ამინდი და ჩემი პატრონი კი დარჩება უფქვილოდ და უფულოდ.

— ახ, რა კარგია გრივალი! — წამოიჩხაველეს ზღვის თეთრმა ჩიტებმა. — ნეტავ ყოველდღე ასე იქნებოდეს, მაშინ მუდამ ყველიერი იქნებოდა ჩვენთვის.

— არ ვიცი, რითაა კარგი გრივალი? — ფაქიზად დაიწყო ჰეპელამ. — არ გვინდა გრივალი, არ გვინდა ქარი. ნეტავ ყოველდღე ასეთი წყნარი და მშვიდი ამინდი იქნებოდეს!

— რისთვის იტებთ, ერთი მითხარით, თავს? — წარმოსთქვა ქვამ. — განა სულ ერთი არ არის: გრივალი, მზე, წვიმა, სეტყვა, ქუხილი, ელვა, სითბო, სიცივე? ვწევარ ჩემთვის მხარ-თეძოზე არხეინად და არაფრის მეშინია! წვიმა მასველებს, ქარი მაშრობს, თუ მზე მწვავს, — ჩემთვის სულ ერთია. თავის დროზე, ადრე თუ გვიან, ყველაფერი უნდა მტვრად და სილად იქცეს.

— დიახ, რასაკვირველია! ყველა რომ ასე სჯიდეს, ყველაფერი უნდა გაქვავებულიყოს ამდენ ხანს, — წარმოსთქვა ქალარა ხავსმა, რომელიც აქვე ჰყვოდა ქვაზე: — მე დიდი ხანია ვცხოვრობ დედამიწაზე; კიდევ უწვიმია, კიდევ უთო-

ვია ჩემს თავზე, გავხმარვარ კიდევ ძირიანად და გველად
გავცოცხლებულვარ. ბევრი გამომიცდია ჩემს სიცოცხლეში
და გეტყვით კიდევ, რა არის ავი და კარგი ცხოვრებაში.

ყველამ ერთბაშად შესძახა:

— მოდით მოვისმინოთ ერთი, რას გვეტყვის ქალარა
ხავსი!

— მთელ ქვეყანაზე არაფერს არა აქვს არც დასაწყისი
არც ბოლო, — დაიწყო ხავსმა.

— ეს ახალი ამბავია, ბატონებო! — წამოიძახეს მსმენე-
ლებმა.

— იმიტომ, რომ ყველაფერი ქვეყანაზე გადაღის ერთი
მეორეში, — დააბოლოვა ხავსმა. — ვერაფერ ვერ გეტყვისთ, სად
თავდება სიბნელე და სად იწყება სინათლე და ვერც ვერა-
ფერ გეტყვისთ — რა სიშორეზე ვრცელდება სინათლე, არც ის
ვიცი, თუ თვით სინათლე რა არის. რა არის სითბო და რა
არის სიცივე? ლოკოკინა სითბოს გრძნობს, ხელიც კი იმავე
დროს სცივა. კაკალი ჰყვავის, როცა თოვლი ჯერ კიდევ
დევს მინდვრებზე და ცაცხვი ჰყვავის შუაგულ ზაფხულის
პაპანაქება სიცხეში. რაც ერთისთვის სითბოა, ის მეორესა-
თვის სიცივეა. სად იწყება და სად თავდება სითბო, — ვერა-
ფერ აგვიხსნის. ეთერით გამსჭვალულია ჰაერი, ჰაერით გამს-
ჭვალულია ქვები, ქვები ხდებიან ბალახებად, ბალახები — ცხო-
ველებად. ერთი მეორისაგან იღებს დასაწყისს და კაცი ვერ
გამოიცნობს სად იწყება ერთი და სად თავდება მეორე. ცე-
ცხლი ათბობს და სწვავს, სინათლე ანათებს და აბრმავებს,
წყალი წყურვილსა ჰკლავს და აღრჩობს, ქარი ახალისებს და
ანგრევს. ყოველისფერი მიდის ორის გზით, იწყება შეუმჩნე-
ველად, შეუმჩნეველად იზრდება, ვრცელდება და სიკვდილით



სხვას ანიჭებს სიკაცხლესა. ასეა მოწყობილი ქვეყანა და იცოცხლეთ, ვისაც როგორ შეგიძლიათ! ბედნიერია, ვინც შესწევია სიციხესაც და სიცივესაც, ვისაც არ ეშინია წვიმისა და გრიგალის, ვინც იოლად იტანს შიმშილსა და წყურვილს, ვისაც შეუძლია თოვლის ქვეშ ცხოვრებაც, ვინც ქვსავით მაგარია და ქარივით მოძრავი, ვისაც შეუძლია მთელი თვისი არსებით ცხოვრება და ნეტარება...

— ეჰ! — წაიჩურჩულა ნახევრად-მკვდარმა არყის ხემ, — მე რომ შემძლებოდა ყველაფრის ატანა, ახლა ცოცხალი ვიქნებოდი და ვინეტარებდი. ხოლო ვისი ბრალია ჩემი სიკვდილი?

— და ბოლოს, — დაუმატა ქილარა ხავსმა, — ჩვენ ყველანი მივესწრაფებით სინათლისაკენ, ყველას გვინდა მომეტებული სითბო, წმინდა ჰაერი და უხვად მბრწყინავი ნათელი!

— უკაცრავად ბრძანდებით, მაგაზე კი ვერ დაგეთანხმებით, — წარმოსთქვა თხუნელამ, — მე სიბნელეში მიჩვევნი!.. და ჩაძვრა სოროში.

— რასაკვირველია, შენისთანა მახინჯისათვის სიბნელე სჯობია, — უპასუხა პეპელამ. — შენ ხომ მარტო კუქისთვის სცხოვრობ. დღე და ღამე მიწაში დამძვრები და ყოველგვარ ქია-ღუებით ივსებ სტომაქს.

— ვისაც სინათლე არ უნდა, — შესძახა ყველამ ერთხმად, — წავიდეს მიწაში და იცხოვროს ბნელ ღამეში; ჩვენ კი გვსურს სინათლე, სითბო და მზის შუქი!

ყველამ ასე დაასკვნა და თავთავის საქმეს მიაშურა.

გავიდა ერთი კვირა. მოკვდა არყის ხე. მისი ფოთლები გახმა, გაყვითლდა, ქარმა მიჰფანტ-მოჰფანტა და შემდეგ დაღპა ერთი მეორეზე. დამპალ ფოთლებზე ამოვიდა გემ-



რიელი თეთრი სოკოები. დაიწყო ღზობა არყის ხეებზე და გაუჩნდა პატარ-პატარა შავი და თეთრი კიები, რომელნიც სიამოვნებით შეექცეოდნენ გემრიელ ცვრიან არყის ხეს და ერთხმად გაიძახოდნენ: იცხოვრე, ვისაც როგორ შეგეძლოს! ერთხელაც, საღამო ეამზე, მოვიდა მოხუცი ღარიბი შეშის მკრელი ბაღებში.

წათრიეს არყის ხე კია ღუებით სახლში. უფროსი ვაჟი სიამოვნებით შეაჯდა არყის ხეს და თოხარკით შამოატარა მთელი ეზო. შემდეგ დაჩეხეს და შეაგდეს ბუხარში.

კია-ღუებიც ცეცხლში გამოიწვა. სამაგიეროდ მოხარ-შეს გემრიელი ფაფა.

ბავშვებმა ცეცხლზე ხელიც მოითბეს, მადიანად ფაფას შეექცეოდნენ და იმეორებდნენ:

„იცხოვრე ვისაც როგორ შეგეძლოს“!

ივანე კლიაშვილი.





საურთიერთო დახმარება



ახელ-განთქმულ მოღვაწესა და მწერალ-მეცნიერს კ. კრ—ინს მოჰყავს თავის შესანიშნავ წიგნში—„საურთიერთო დახმარება ცხოველებსა და კაცთა შორის“—ამ დახმარების საყურადღებო მაგალითები. ავტორი ამტკიცებს შემდეგს: ამ წუთი სოფელში მარტო ბრძოლაზე რომ იყოს ცოცხალ სულდგმულთა ცხოვრება აგებული, ცხოველებისა და ადამიანების ჯი-

ში კვალ-წმინდად გაქრებოდაო. ბევრს ჩვენგანს იმიტომ მიაჩნია საურთიერთო ბრძოლა ცხოვრების უმთავრეს ძარღვად და კანონად, რომ ბრძოლა, ჩხუბი და დავიდარაბა უფრო ცხადი და თვალსაჩინოა, ვიდრე წყნარი და უხილავი დახმარება. მაგალითად, ქალაქის ერთ-ერთ ქუჩაზე კაცთა შორის შეტაკება რომ მოხდეს და ცემა-ტყემა გაიმართოს, ამ ამბავს ჯერ ყველა ამ ქუჩაზე მოსიარულე შეიტყობს და ეს ამბავი ჩქარა მთელ ქალაქს მოეფინება და ყველას შეაწუხებს. იმავე ქუჩაზე კი რომ ვინმემ ვისმეს დახმარების ხელი გაუწოდოს და სიტყვით ან საქმით მონაწილეობა მიიღოს გაჭირვებულ ადამიანის ცხოვრებაში, ამას ან არაფერს, ან კაცთა პატარა, ნათესავ-მეგობართა წრე შეიტყობს. გაზეთებშიაც უფრო

ხშირად იწერება უსიამოვნო, ვიდრე სასიამოვნო ამბებზე და ამიტომ ბევრს ჰგონია, რომ ცხოვრებაში უმთავრესად მსუხარებაა გამეფებული.

როცა კ. კრ—ინის წიგნს კითხულობთ, რაღაც სიამეს გრძნობთ და გულში რწმენა გედრეძებათ. მწერალს მოჰყავს თავის წიგნში სწორედ იმ საურთიერთო ჩუმი დახმარების უჩინარი მაგალითები, რომელთაც ცხოვრებაში ბევრი ვერ ჰხედავს.

ამოვკრიფოთ ჯერ-ჯერობით კრ—ინის შესანიშნავ წიგნიდან ცხოველთა შორის არსებულ საურთიერთო დახმარების საყურადღებო მაგალითები.



ტერმიტების*) ბინა აფრიკაში.

ქიანქველების ცხოვრება,—ამბობს ჩვენი მწერალი,—საურთიერთო დახმარებაზე არის აგებული. თვითელი ქიანქველა ვალდებულია გაუყოს საკმელი თავისი ჯიშის ქიანქველას, თუ ეს უკანასკნელი შიმშილს განიცდის. ქიანქველები, თუ ისინი სხვა-და-სხვა ჯიშს ეკუთვნიან, არ ეკარგებიან ერთმანეთს; ერთი ჯიშის ქიანქველები კი მეგობრულად ცხოვრობენ: როცა საღმე გზაში შეიყრებიან, ერთმანეთს

*) ქიანქველების მოდგმისა არიან.

საღამს აძლევენ; თუ რომელიმე მათგანი მშვიერად, სხვებს სთხოვს აქამონ რამე. ამ თხოვნაზე კიანქველები თავის დღეში უარს არ ეტყვიან დამშეულ ამხანაგს. მაძლარი კიანქველა იპრს ყბებს და თავისი სხეულის განსაკუთრებული მოძრაობის საშუალებით გამოაქვს ჩინჩახვიდან პირში ერთი წვეთი მჭვირვალე სითხე, რომელსაც მშვიერი კიანქველა ლოკავს. ისე ხშირად ეხმარებიან ერთმანეთს კიანქველები საკმელის მიწოდებით, რომ, მეცნიერების აზრით, მათ სხეულში საკმლის მოსანელებელი მილები ორადაა დაყოფილი: ერთი ნაწილი თვითონ კიანქველას ემსახურება, მეორე კი დამშეულ კიანქველების გამოსაკვებადაა დანიშნული. თუ აღმოჩნდა ისეთი მაძლარი კიანქველა, რომელიც თავის დამშეულ მოძმეს საკმელს არ გაუზიარებს, უარს ეტყვის, ამისთანა ღორმუცელას კიანქველების საზოგადოება თავის პირად მტრად ჩააგდებს და თავს დაესხმის. მოხდება ხოლმე ზოგჯერ, რომ მაძლარი კიანქველა თავის დამშეულ მტერს, სხვა ჯიშის კიანქველას, გადაეყრება სადმე და საკმელს უზიარებს. მაშინ ამ მტრის ამხანაგები არა მტრულად, არამედ მეგობრულად ექცევიან კიანქველას, რომელმაც მათ მოძმეს სიკეთე უყო.



ტრმატკების ბანა შავხათ.

დედამიწაზე ათასზე მეტი ჯიშია კიანქველებისა. ეს ჯიშები ერთმანეთს ებრძვიან; თვითნებური ცალკე ჯიშის ფარგალში კი საყურადღებო საურთიერთო დახმარებაა განვითარებული. კიანქველა ადვილად თავს სწირავს თავისი ჯი-



შის კეთილდღეობისათვის. მხოლოდ საურთიერთო დახმარებებსა და წყალობით შესძლეს ქიანქველებმა თავისი შესანიშნავი ზუღდუების აგება, მოკენქილი გზებისა, დახურულ გალერიების გაყვანა, დიდი დარბაზებისა და მარცვლების შესანახად განსაკუთრებულ საკუქნაობების აგება; მხოლოდ საურთიერთო დახმარებამ განუვითარა იმდენად გონება ქიანქველებს, რომ ისინი თავისთვის მიწაში პურს სთესენ, მოსავალი მოჰყავთ, მკიან და აგროვებენ, თავისი „ძროხები“ ჰყავთ, ჰაწია მწერები, რომლებსაც ისინი აძოვებენ და მერმე წველიან.

ყველა ეს საოცარი მაგალითები ქიანქველების ცხოვრებიდან საურთიერთო დახმარების ნათელი შედეგია.

ნათელი ვითარებაში, თუქნა მათ, რომელსაც იღაია ნაკაშიძე
 -ქიანა შეეცდებოდა მხოლოდ მხოლოდ რა მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ
 თანამდებობის მქონე მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ
 -გოგონებთან ერთად მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ



...ამდენს მან ასრულებს
 -იქ იძვრება მდინარე მდინარე მდინარე მდინარე მდინარე



ადმოსავლეთის სიბრძნე

საიჭიოს იმას წაიღებ, რაც აქ ვაგიცია.

მღუშარე ბაგე—სულის შემნახველია.

სიტყვა—ვერცხლია; ღუმილი—ოქრო.

ნურაფერს ნუ დასწერ გაჯავრებულ გულზე. ერთ კრილობა ხანჯლისაზე ბევრად უფრო მძიმეა. კალმით კრილობა კი ყველაზე მწარეა.

სულ უბრალო თამაშობის შესწავლაც უშრომლად შეუძლებელია. ზოგიერთებს კი ხელგაუნძრევლად სიკეთის მთესავე ადამიანებად გადაქცევა სწადიათ.

სწორი წრის დახატვის მსურველმა საუკეთესო ხელოსანმაც კი ფარგალს უნდა მიმართოს; თავის მოვალეობის უნაკლოდ შესრულების მსურველმა კაცმაც კი—ბრძენთა წესებსა და მაგალითებს.

ვინც წიგნს სულ არ კითხულობს, არაფრით არ არის იმაზედ უარესი, რომელსაც სჯერა ყველაფერი, რაც შიგა სწერია.

თუ სიკეთე გაგირბის—დაეწიე; თუ სიძვე მოგდევს—გვერდი აუხვიე.



ჩამოშორდი სიავეს და ისიც ჩამოგშორდება. ერყინული
გინგლიყოსეა

ორი ხმელი ჯირკი სწავეს ერთ ნედლს.

ვინც სწავლობს, მაგრამ ცოდნას საქმეში არ გამოიყენებს, იმ გლეხს ჰგავს, რომელიც ხნავს, მაგრამ არ სთესავს.

სწავლული მაგრამ ბოროტი კაცი—იმ გველსა ჰგავს, რომელსაც თავი ძვირფასი ქვებით აქვს შემკული.

ზოგი ძლიერ დიდი მცენარე პატარა მარცვლიდან იზრდება.

ქეშმარიტად ძლიერი ის არის, ვინც თავის თავს სძლევს.

არის სამი საგანი, რომელიც არ შეიძინება სამი საშუალებით: სიმდიდრე—სურვილით; ახალგაზდობა—ფერუშარილით და ჯანმრთელობა—წამლობით.

რას გააწყობს ძლიერი ხარი, თუ უფარვის გუთანში აბია?

სიმართლე—ნათელია; სიცრუე—ბუნდოვანი.

ვეფხვს ნუ უხმობ ძაღლების გასარეკად.

ვინც თავის ნაკლულევანებას უკვირდება, ის ვერ ასწრობს სხვისი ნაკლის დანახვას.

კაცი კაცის სარკეა.

ლამურას რომ მზესთან მეგობრობა არ სურდეს, განა მზეს სინათლე მოაკლდება?

დათავა ანთაძე





შარადები

თათრის საყდარს რაც ორი აქვს,
სხვებისას—რამდენიც უნდათ,
მას ბოლო ასო მოვაქრათ
(შარადაში მოდის ცუდათ)
და დაუმატოთ, რაც ღამით
გაუნათებს ლატაკს ქობსა;
ერთად—ვისაც კი ეწვევა,
აუტეხავს ტირილს, ოხსა.



კაცის იმ ნაწილს, რას უსაქმური
არ მოასვენებს თავის კოლოფში,
უხმო ასოზე მიკერებულსა,
მებრის საძახი დართე ბოლოში,
და ერთად—იტყვი ტკბილის და გიყის
წარმომშობელსა საქართველოში.





რეზუსი

წარმოდგენილია შარვაშვილის, მეურ

კ, ვისაც უურთ არ ესმით ლ



ზ ავიდ-მყოფობა ანუ?



ე ურძ-ნიღან რა კეთდება?



ააააა

ზ პურს რა ედება?



კივი-ში-რი.



მე-ნ ზ-ში მოთავსებულ შარადღებისა და რეზუსისა ახსნა.

მთვარე დასკურავს ცაზედა, ანათებს არე-შარესა.



„ნაკადული“-ს რედაქციაში

და



წიგნ-კითხვის საგზაუროების წიგნის მაღაზიაში იყიდება შემდეგი წიგნები:

- 1) ტომის თავგადასავალი, — თბ. მარკ ტვენისა, თარგმ. გრ. ყიფშიძისა, ფასი 50 კ.
- 2) რას გვიამბობს ოთახი, — თბ. ავენარიუსისა, თარგმ. გ. ჯაფარიძისა, ფასი 20 კ.
- 3) საყმაწვილო მოთხრობები, — ნინო ნაკაშიძის ფასი 10 კ.
- 4) სკრუჯი და მარლეი, — საშობაო მოთხრობა, ჩარლზ დიკენსისა, თარგმანი ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 25 კ.
- 5) დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები პ. კ. ანდერსენისა, ერ. სეტ. ტომპსონისა, გ. ინსაინისა და რ. კიპლინგისა, ფასი 30 კ.
- 6) ბავშვობა და სიყრმე, — მოთხრობა ლევ. ტოლსტოისა, თარგმ. ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 60 კ.
- 7) ორი მხატვარი, — თარგმანი დ. ავალიანისა, ფასი 15 კ.
- 8) სამშობლო ბუნების სარკე, დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები, — ივანე ელიაშვილისა, ფასი 30 კ.
- 9) შობა, მოთხრობა გურიის ცხოვრებიდან, — ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 5 კ.
- 10) ახალგაზრდა მეფის სიზმარი და დევი—ეგოისტი, ორი მოთხრობა ოსკარ უაილდისა, თარგმ. ივ. მაკავარიანისა, ფასი 5 კ.
- 11) დათო, — ირ. ვედოშვილისა, დიდების მაძიებელი, თარგმ. ალ. შანშიაშვილისა, ფასი 5 კ.
- 12) მოთხრობები, — ლაგერლეფისა და სხვა უცხო მწერლებისა 5 კ.
- 13) იგავ-არაკნი, — 125 დასურათებული, პატარა მოთხრობა, ანტორის სურათით, ალ. მირიანაშვილისა, ფასი 75 კ.
- 14) ბიძია თომას ქოხი, — რომანი ბიჩერ-სტოუსი ზანგთა განთავისუფლების დროისა, სურათებითა და ბიოგრაფიით, თარგმანი მ. კლიშიაშვილისა. 1 მ. 25 კ.

1916 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურათებულ საყმაწვილო ჟურნალ „ნაკადული“

საქართველოს
გაზეთების
კავშირის

„ნაკადული“-ზე

წელიწადი მეთორმეტე

ჟურნალი „ნაკადული“ გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ მოწვეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

შუპნალი გამოდის თვეში ორჯერ

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12 წიგნი** „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. მოზრდილთათვის.

ყოველი წიგნის პირველ გვერდზე იქნება მოთავსებული გამოჩენილ მხატვართა ნახატი.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—**5 მან.** იმათთვის, ვინც ჟურნალს რედაქციაში მოიკითხავს, გაგზავნით კი **6 მან.** ნახევარ წლით—**3 მან.** გაგზავნით **3 მან.** 50 კაპ. ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის **24 წიგნი**—**3 მან.** გაგზავნით **3 50 კაპ.** მოზრდილთათვის **12 წიგნი**—**3 მან.** გაგზავნით **3 მან.** 50 კაპ. ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

ესთხოვთ ხელის მომწერლებს თუ ჟურნალი „ნაკადული“ არ მისდით, ერთი თვის განმავლობაში გვაცნობონ და ადრესის გამოცვლა დროზე შეგვატყობინონ. ადრესის გამოსაცვლელად—**40 კ.** შეიძლება მარკებით გამოიგზავნოს.

ხელის მოწერა მიიღება

ტფილისში— „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის სახელი გოლოვინის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский пр. № 8. შემოსასვლელი დავითის ქუჩიდან, № 2. და წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მალაზიაში, სასახლის ქ. **ქუთაისში**—ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ. მთავრიშვილთან. **ფოთში**—ლუდმილე მეგრელიშვილთან. **ბათუმში**—ტროფიმ ინასარიძესთან ფოსტაში, ტ სამსონ ყაზაიშვილთან უპრაფაში. **ოზურგეთში** და **ლანჩხუთში**—ლეო იმნაძესთან. **თელავში**—ვანო პაატაშვილთან. **ახალციხეში**—კონსტანტინე გვარამაძესთან. **ბაქოში**—მარიამ ნაკაშიძესთან. **გორში**—ქეთევან ჯავახიშვილთან და ნინო ლომოურთან. **ჭიათურაში**—ივ. გომელაურთან. **ხონში**—მ. ი. ქვეკვიციანიძესთან. **მიხაილოვოში**—გაორგი ნაკაშიძესთან. **ყვირილაში**—ნინო ფერაძესთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე
გამომცემელი მ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.